Бухы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-нэй гарана

№ 261 (13577) 1971 оной ноябриин 4, четверг

Сэн 2 мүнгэн

РЬБАЛХАДА— РБА ДАХИН БАЯН

...ай сүлөөтэ һайхан Совет ороной социалис хүдөө ажахы ...элдэ хүгжэн һалбаржа, хүсэ ехэтэй болоно. Энээнтэй ...хото городуудай, хүдөө нютагуудай хүн зоной ажабай... баян дэлгэр, жаргалтай һайхан боложо байһаниинь-...этэ.

...гүрэмнай, колхоз, совхозууднай баяжаа, хүсэндөө ...лэ ниитын һан зөөрие хайша хэрэгээр гаргашалжа, ...иишэ тиишэнь мунайдажа болохогүй гэжэ хүн бүхэн ... Мүнөө ажалшан бүхэнэй өөр өөрынгөө дааһан ажалда ...та ехэтэйгээр хандажа, хайшан гэбэл хэһэн юумэеэ ...багатайгаар бүтээхэмни ааб, гүрэндөө, колхоз, совхоз... ашаг олзо ехээр оруулхамни ааб гэһэн эрмэлзэлтэй-...үлөөл һаань, бүрил хүсэ ехэтэй болохо, хямда сэнтэй, ...шанартай эдеэ хоолой зүйл, эд бараан улам элбэг ехээр ...илэгдэдэг болохо.

... тиимэһээ ажахыгаа бүрил нарин нягтаар, бодомжо-...р эрхилдэг болохо, арад зоной алтан зөөрие гамнаха, ..., ехэ багашье юумэндэ алмалта, арьбалалта хэхын ...эсэхэ гэжэ парти, правительствамнай уряална. «Талхэ ... пүүд бүхэниие, шулуу нүүрһэ, түмэр түдэгэ болон ...үйлнүүдые арьбалан хамгаалха, ажалай бүтээсые дээ-... тухай юрын хүдэлмэришэдэй булта һанаагаа табин, ...үдэлмэриие дабажа, шэн зоригтойгоор ажаллахадань ...унизмын шэнжэ эхилхэ»... — гэжэ В. И. Ленин заа-...

...уехэ багшын эдэ үгэнүүд коммунизм байгуулжа байһан ...нүүдтэ дүлэтэ уряа болон зэдэлнэ.

... хүдэлмэреэ зүбөөр эмхидхэжэ, үйлэдбэриин участок ... алмалта, арьбалалтын гуримые наринаар сахижа ша-...колхоз, совхозууд лэ жэлһээ жэлдэ ороохо тариянай ...баян ургаса хуряажа, адууһа малһаа ашаг шэмэ ехээр ...бухы һалбариһаа мүнгэ, олзо доход элбэгээр оруулна ... Мухар-Шэбэрэй аймагай «Искра» колхоз (түрүүлэг-...Социалис Ажалай Герой Е. В. Иванов), Хяагтын айма-...дина» колхоз (түрүүлэгшэнь эндэ хорёод шахуу жэлдэ ... И. Р. Агафонов), Кабанскын совхоз (директорынь ... XXIV съездын делегат А. И. Хмелёв), Сэлэнгын ай-... XX партсъездын нэрэмжэтэ колхоз (түрүүлэгшэнь П. Б. ...) ямаршье уларилтай жэлдэ таряалангай гектар бү-... 22—23 центнер таряа хуряана. Гүрэндөө мяха, һү, ноо-...һэ ехээр худалдана. Жэшээлхэдэ, Кабанскын совхоз ...эндэ 500—600 мянган нугаһа тэжээжэ, хорёод мянган ... мяха үйлэдбэрилнэ. 1000 гаран үнеэдые һаажа, гу-...ниһ центнер сагаан эдеэ гүрэндөө тушаана. Аяар 200 ... хартаабха тарижа, гектарай 150 центнер ургаса аба-...гэжэ тус ажахы үнгэрэгшэ жэлдэ 2 миллион шахуу тү-... сэбэр ашаг олзо оруулаа.

...ажахынууд нэн түрүүн газарайнгаа гектар бүхэниие ...рэтэйгөөр хэрэглэнэ, гүрэнһөө үгтэһэн машина техни-...тааса ехэтэйгээр хүдэлгэнэ, мүн ажалай журам, алмал...балалтын гуримые наринаар сахин, хүдэлжэ байһан хү-... материальна, моральна талаарнь һайнаар урмашуулха ...зүбөөр хэрэглэжэ шадана.

...нгөө дааһан ажалда үнэн зүрхэнһөө оролдожо, хамтын ... арьбадхаха, һайн үрэ дүн туйлахын түлөө хүсэ шада-...гүй, дүршэл мэргэжэлээ дууһыень гарган хүдэлдэг ...хонишод, һаалишад, механизаторнууд Буряад орон до-...олон. Тэдэнэй дундаһаа жэлһээ жэлдэ зуун эхэ хонин ... 100 һайса гаран хурьга абадаг түрүү хонишод, Социа-...лай Геройнор Гомбо-Сурун Цыремпилова (Зэдын ...унизм» колхоз), Намжилма Тогмитова (Хориин аймагай ... совхоз), бэрхэ хонишод Бутыд Банзаракцаева (Сэлэн-...гагай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхоз), Егнин Бадма-...лтын ОПХ), жэл бүхэндэ үнеэн бүриһөө 5500 гаран ки-... һү һаадаг һаалишад Социалис Ажалай Герой Надеж-...шкина, Любовь Седых болон бусадые нэрлэнгүй үн-...аргагүй.

...эн шэнги арюун сэдьхэлтэй, алтан гартай ажалша хү-... оролдолгын ашаар лэ колхоз, совхозууднай баяжана, ...хонь бэхижэнэ.

...эбэшье энээнэй хажуугаар гүрэнэй, хамтын зөөридэ ...үүгаар хандадаг, үрилтэ хоролтодо оруулдаг, үнгэрхэ-...ршэлдэгшье баримтануудай үшөөл бии байһаниинь ха-...ар.

... һайнаар хүдэлһэн хүнүүдые бодотоор урмашуул-...һөө үгтэһэн мүнгэ зөөрие үйлэдбэри үргэдхэлгэдэ ...ын орондо зарим ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд ээн ... гаргашална, урилтэ хоролтодо оруулна.

...гша оной үнгэрһэн 9 һарада гансахан совхозуудта хуу-...өөр баталагдаһан штадһаа гадуур элдэб тушаалтадые ...ан, абаха салингһаань ехээр түлэһэн дээрэһээ гуша ша-...ган түхэриг үлүү гаргашалагдаа. Мүн хэһэн хүдэлмэ-...ормо, түлөөһэнэйнь гуримые хазагайруулһанһаа, ажал ... гэжэ худал хуурмаг наряд бэшэһэнһээ боложо, баһал ... мянган түхэриг гүрэнэй мүнгэн хии түлэгдөө. Тэрэн-...на, совхозуудта ээн бусаар хадагалжа гутааһан эдеэ ... зүйл, үхэр мал үүсэлхэдээ мяхыень дутуу шэгнээд, ... һаа, шэгнэнгүй таамагаар абадаг дээрэһээнь хамта ...мянган түхэригэй продукци үрилтэ хоролтодо ороо. Энэ-...алталтаар элирүүлэгдэһэниинь ха юм. Харин шалгал-...ронгүй, мэдэгдэнгүй үнгэрһэниинь хэды ехэ байгаа гээб-...хэдэ адууһа малай харууһанай муугаа үхэһэн, гарзал-...гы болошоһон, шоно, нохойдо эдигдэһэниие тоолохо бо-..., үшөө ехэ. Эдэ бүгэдэ хуул гүрэнэй ажахынуудай гар-...дол болоод һалана бшуу.

...гуньн аймагай «Юбилейный» совхоз (директор С. К. ..., главна бухгалтер И. И. Балдунников гэгшэд) ёһо гу-... мэдэжэ байбашье, Улаан-Үдэдэ А. С. Закс гэгшые ...экспедиторээр байлгаад, юушье хээгүй хүндэ бухэли ... соо һара бүри аяар 108 түхэриг салин үгөөд байба. ...рюусалгагүй дээрэһээ эндэ хэдэн үхэршэд, хонишодынь ... 3 мянга шахуу түхэригэй мал үгы болгожорхёод, тэрэ-...шье хүрэтэр түлөөгүй ябанад.

...рхүү жэшээнүүдые дурдаха болоо һаа, олон. Арадай ...өөридэ һалан хойрогоор хандадаг, үрилтэ хоролтодо ... ябадалтай эбсэшэгүйгөөр тэмсэхэ, ажалай журам, гу-...имын сахилгые эрид шангадхаха саг ерээ. Ажалаа һай-...лаидхээд, үдэр бүриин хёрхо хурса хиналта хэдэг, тоо ..., тоосоое тоб гэмэ нарьнаар бэелүүлдэг ажахыда хам-...ри хэзээдэшье үригдэхэгүй.

...һээ бүхы юумые ехэ, багашье һаань арьбалха, алмаха ...тэмсэлдэ гансашье арадай хиналтын хүдэлмэрилэгшэд бэ-...өөгэй коммунистнууд, комсомолшууд, хүдөөгэй хүн ...эдэбхитэйгээр хабаадалсаха зэргэтэй. Энэмнай бүгэдэ ... хэрэг.

Промышленностиин ба хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэд! Колхозууд болон совхозуудай материалнуудаар, техникээр хангагдасые улам һайжаруулагты! Хүдөө ажахын үйлэдбэридэ электрын элшэ хүсэ нэбтэрүүлэн дэлгэрүүлгэ, үргэлжэ дээрэнь оньһожоруулга, хими хэрэглэлгэ, газарай мелиораци бүри түргэдхэгты!

(КПСС-эй ЦК-гай Уряануудһаа).

ИВАЛГЫН туршалга-үйлэдбэриин ажахын хоёрдохи отделениин һү һаалиин нэгэдэхи фермын һаалишад ажалай бэлэгүүдээр Октябриин һайндэрые угтажа байна. Фермын һаалишад һү һааха арба һарынгаа даабариие болзорһоонь урид дүүргээ. Социалис мүрысөөнэй туг үндэр дээрэ абажа ябаһан хүнүүд эндэ олон. Жэшээлхэдэ, 16 жэлэй туршада һаалишанаар ажаллажа байһан Дина Афанасьевна Ефимова арба һарын туршада үнеэн бүриһөө 1800 гаран литр һү һаагаа.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: түрүү һаалишан Д. А. Ефимова.

З. ВЕСНИНАГАЙ фото.

ҮБЭЛЖЭЛГЭДӨӨ ТҮГЭС БЭЛЭН

Үнгэрэгшэ зундаа аадар бороо ехээр орожо, аажамаар урдадаг Сэлэнгэ, Зэдэ, Хёлго мүрэнүүд һабаһаа халиһан, малай байрануудые һандаргаһан байна. Ажахын малшад эртэ зунһаа хойшо хохидолдо ороһон байра байдалаа заһажа эхилһэн юм. Мүнөө Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ колхозой хонишод үбэлжэлгэдөө түгэс бэлэн болонхой. Колхозой хүтэлбэрилэгшэд воскреснигүүдые үнгэргэжэ, һандарһан малай байрануудые заһаха ехэхэн хүдэлмэри хэһэн байна.

Малай байра дулаалха, заһаха хүдэлмэридэ механизаторнууд эдэбхитэйгээр хабаадаһан байха юм. Колхозой түрүү хонишон Ц-Д. Балдановай хашаа, гэрынь үерэй туршада урдашаһан юм. Механизаторнууд болон колхозой хүтэлбэрилэгшэд хуушан байрые шэнээр заһаһан, хушаһан байна. Тэдэнэр хашаа хорёоень барнхаһаа гадна, хашаагай шэбхэ малтажа гаргаа. Тэдэнэр хонишодто үбһэ тэжээлыень хуһамагтань зөөжэ үгэһэн юм. Ехээр туһа хүргэһэнэйнь түлөө хонишод тэдэнэртэ баяр хүргэһэн, үбэлжэлгые урагшатай һайнаар үнгэргэхэбди гэжэ найдуулаа. Үнгэргэгдэһэн воскреснигүүдтэ хониной фермые даагша Ц. Б. Будаев, механизаторнууд Жаргал Галсанов, Василий Батожапов болон бусад эдэбхитэйгээр хабаадалсаһан байна.

В. БАШАРОВ.

Зэдын аймаг.

УЯЛГАЯА УРИДШАЛАН ДҮҮРГЭБЭ

ЗАКАМЕНСК. (Телефоноор абтаба). Аймагай колхоз болон совхозуудай хүдэлмэрилэгшэдэй дунда Агуу Октябриин 54 жэлэй ойн хүндэлэлэй социалис мүрысөөн үргэнөөр дэлгэрэнхэй. Ажалай ехэ амжалта туйлаһан тухай баяртай мэдээсэлнүүд үдэр бүри олоор орожо байна.

Баян-Голой совхозой (директорынь Р. Л. Бандеев, парткомойнь секретарь И. Ц. Бадмаев) малшад түсэбтэ табан жэлэй түрүүшын жэл соо гүрэндэ мяха тушааха талаар абаһан социалис уялгаяа амжалтатай бэелүүлһэн тухайгаа һаяхан элидхээ. Энэ ажахы жэл соо хамтадаа 3870 центнер мяха тушааха уялгатай байбал, тэрэнээ 3884 центнертэ хүргэжэ шадаһан байна.

Байгша ондо тус совхозой гүрэндэ тушааһан эбэртэ бодо малай толгой бүриин шэгнүүр 311,3 килограмм болоһон байха юм. Тиихэдэ гүрэндэ тушааһан бүхы малайнь 97,3 процентнь тарган сэгнэлтэтэйгээр абтаһан байна. Энэ хадаа совхозой мал адуулагшадай эршэтэй һайнаар ажаллаһанай эли тодо гэршэнь болоно бшуу. Үнгэрөөшэ зунай бэлшээриин үедэ совхозой суута малшад Р-Д. Найданов, А. Дамбаев, республикын Верховно Соведэй депутат М. Шагжиева болон бусад оролдосотой һайнаар хүдэлжэ, малайнгаа шэгнүүр ехээр нэмээжэ шадаа.

Мүн эндэхи Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой (түрүүлэгшэнь Н. Б. Ринчинов, парторганизациинь секретарь Н. М. Островский) малшад 2260 центнер мяха тушааха уялгатай байбал, мүнөө 2284 центнер эрхим шанартай мяха Закаменск хотын мяханай комбинадта тушаагаа. Мүн тус ажахын һаалиин фермэнүүдэй хүдэлмэрилэгшэд жэл соо гүрэндэ һү худаллаха түсэбөө үлүүлэн дүүргэнхэй.

БУРЯАДАЙ АССР-эй МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДТЭ, ОБЛПРОФСОВЕДТЭ

1971 оной гурбадахи кварталда электрын элшэ хүсэ алмаха талаар республикын предприятинуудай дунда дэлгэрһэн социалис мүрысөөнэй дүнгүүдые хаража үзөөд, Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Совет, профсоюзуудай областной соведэй президиум иигэжэ **тогтооно:**

Улаан-Үдын локомотив вагон заһабарилгын заводой коллективтэ нэгэдэхи мүнгэн шан олгохо. Заводой главна инженер нүхэр Л. В. Потапов болон главна энергетик нүхэр Н. В. Ананьинда 40—40 түхэригэй шан барюулха.

Хоёрдохи мүнгэн шан ямаршье предприятида барюулхагүй гэжэ тогтоогдоо.

Улаан-Үдын судна бүтээлгын заводто (главна энергетигынь нүхэр В. С. Хамышкеев), Гусиноозерско шахтоуправленидэ (главна энергетигынь нүхэр А. Ф. Ешолкин) электрын элшэ хүсэ алмаха талаар ехэ хүдэлмэри ябуулагдаа гэжэ тэмдэглэбэ.

БАЯСАМА МЭДЭЭСЭЛ АБТАА

Москваһаа баясама мэдээсэл «Хүндэлэлэй Тэмдэг» орденто Улаан-Үдын «Электромашина» заводто һаяхан абтаба. Энэ коллектив жэлэй 3-дахи кварталай үрэ дүнгөөр социалис мүрысөөндэ шалгаржа, СССР-эй Электротехническэ промышленностиин министерствын болон профсоюзай ЦК-гай дамжуулгын Улаан тугта, 1-дэхи мүнгэн шанда хүртөө. Завод Улаан-Үдын Советскэ район соогоо мүн лэ түрүү һуурида гараад, дамжуулгын Улаан тугта хүртэһэн байна.

Коллектив амжалтаяа арьбадхажа, продукци худалдаха 10 һарын даабариие болзорһоонь урид дүүргээ. 10 һарын даабариһаа гадуур 550 мянган түхэригэй продукци наймаалагдаа.

Коммунис ажалай ударнигууд Ю. И. Старовойтов, Ю. А. Полянская, Д. Б. Сельверов, И. Е. Пешков, С. К. Иванов, мүн Н. Е. Власовай, Б. Д. Цымбаловай даадаг бригаданууд, И. Н. Мирошниковой, В. П. Шиловэй хүтэлбэрилдэг слесарь-хабсаргагшадай бригаданууд, мастернууд А. А. Бусовикова, И. В. Тимашкова гэгшэдэй участогууд социалис мүрысөөндэ амжалта туйлана.

Н. ДЕМИН.

РЕСПУБЛИКЫН АЙМАГУУДАЙ ГҮРЭНДӨӨ МЯХА, ҺҮ, ҮНДЭГЭ БОЛОН НООҺО ХУДАЛДАХА, ТУШААХА ЖЭЛЭЙНГЭЭ ТҮСЭБЫЕ ХЭРДҮҮРГЭЖЭ БАЙҺАН ТУХАЙНЬ

1971 ОНОЙ НОЯБРИИН 1-нэй МЭДЭЭН

(Түсэбэй дүүргэлтэ процентээр)

Аймагууд	Мяхан	Һүн	Үндэгэн	Нооһон
Захааминай	96	94	66	99
Ахын	94	139	—	98
Кабанскын	92	95	149	—
Хяагтын	87	96	136	102
Сэлэнгын	85	84	36	98
Зэдын	83	96	90	99,5
Прибайкалиин	81	86	100	—
Баунтын	80	86	—	—
Мухар-Шэбэрэй	78	89	107	92
Улаан-Үдын	78	89	133	103
Хориин	75	98	105	92
Загарайн	73	88	141	97
Баргажанай	72	113	107	106
Хурамхаанай	72	100,9	117	95
Яруунын	71	82	78	95
Бэшүүрэй	70	90	94	91
Хойто-Байгалай	70	205	—	—
Түнхэнэй	63	88	180	103
Хэжэнгын	52	89	54	98
Улаан-Үдын шубуунай фабрика	100,6	—	112	—
Республика бүхыдөө	79	91	112	97

...ГАЛАН БАЙДАЛ, УЛАСХООРОНДЫН ХАРИЛСАА ХОЛБОО БАТАДХАХА ХАРАА БОДОЛ

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. ...невэй албанай хэрэгээр Францида, Германиин Де...ратическа Республикада айлшалалгын үрэ түгэс ...үүдые дэлхэйн олониитэ тон урмашалтайгаар уг..., уласхоорондын амгалан тайбан, аюулгүй байда... хэрэгтэ энэ айлшалалгын тон шухала удха шанар... байһые онсолон тэмдэглэнэ.

...Ж. Л. И. Брежневэй ... хэрэгээр Францида ...алгань «түүхэтэ айншал... барисаанай ба эб ...ылай ябуулга болоно», «Франс Нубель» газетэ ...

...иин газетэнүүд Л. И. ...эй хани ёһоор ГДР-тэ ...а дүүргэһэндэ ехэ ан...аидуулна. Коммюнике-...рүулга, СЕПГ-гэй ЦК-...эдэхи секретарь Э. Хо..., КПСС-эй ЦК-гай Ге... секретарь Л. И. ...эй хэлэһэн үгэнүүд ... үргэнөөр тунхаглаг-...алан байдалай, социа... түлөө хамтадаа тэмсэ-...нарай ба соратнигуу-...дай уулзалга Берлиндэ болобо. СССР, аха дүү социалис оронууд Европын амгалан байдалай, али али талада ашатай туһатай харилсаа холбооной түби болгохын түлөө оролдосотой нэтэрүүгээр, сэхэ шууд тэмсэжэ байна гэжэ «Юманите» бэшэнэ.

БЕРЛИН. Берлинэй улад зон КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежневэй албанай хэрэгээр айлшалжа дүүргэһэн оршон байдалай баяраар нэбтэрэнхэй байна. Энэ айлшалалгын үрэ дүнгүүдые үнэн зүрхэнһөө һайшааһан мэдээсэл газетэнүүдэй гаршагууд дотор найруулагдаһхай. «Социалис оронууд—Европодохи амгалан ба аюулгүй байдалай гол хүсэн мүн» гэһэн гаршаг «Националь Цайтунг» газетэдэ үгтөө. «Нойес Дойчланд» Берлиндэ болоһон уулзалганууд ба хөөрэлдөөнүүдэй шухала удха шанартай байһые тусхайлан тэмдэглэхэ зуураа, арадуудай амгалан тайбан, аюулгүй байдалай түлөө тэмсэлдэ хамаг хүсэеэ зорюулха гэжэ социалис оронуудай шууд шиидэнхэй байһые тэмдэглэнэ.

ВАРШАВА. Нүхэр Л. И. Брежневэй албанай хэрэгээр ГДР-тэ айлшалалга Европодохи амгалан тайбан, аюулгүй байдал батадхахын түлөө тэмсэгшэ социалис оронуудай хамтын ябуулгые саашадань бэхижүүлхэ зорилгоор Советскэ Союзай гаргадаг оролдолго хүсэлэлгын эли тодо гэршэ болоно гэжэ «Трибуна люду» газетэ тэмдэглэнэ.

ПРАГА. Нүхэр Л. И. Брежневэй Францида айлшалгань КПСС-эй XXIV съездын тодорхойлһон, Советскэ Союзай амгалан ёһоной, шухала удха шанартай шэнэ үүсхэл болоно. СССР-эй ба Франциин харилсаа холбоон хоёр орондо аша туһатай байхаһаа гадна, мүн Европодохи ниитэ политическэ оршон байдалай барометр болоно гэжэ «Руде право» газетэ бэшэнэ.

СОФИ. Нүхэр Л. И. Брежневэй хани ёһоор ГДР-тэ айлшалалгань Германиин хүдэлмэришэд, таряашадай гүрэнэй ба В. И. Ленинэй агуухэ Эхэ ороной хоорондохи үнэн зүрхэнэй харилсаа холбооной, бата хани барисаанай зориг бадаруулагша жэшээ болоно гэжэ «Работническо дело» газетэ бэшэнэ. Энэ айлшалалгань КПСС-эй ба СЕПГ-гэй хоорондын, СССР болон ГДР-эй хоорондын хани харилсаае саашадань бэхижүүлхэ, Европо түбидэ аюулгүй, амгалан тайбан байдал хангаха шухала хубита болоно.

РИМ. Советскэ Союзай ба бусад социалис оронуудай эб найрамдалта политикань амгалан байдал батадхаха шэглэлтэй хубилалтануудай Европодо бүридэлгын гол хүгжөөхы хүсэн болоно гэжэ «Унита» газетэ бэшэнэ.

ВЕНЭ. КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй гэшүүн Л. И. Брежневэй албанай хэрэгээр Францида айлшалжа дүүргэһэниинь Советскэ Союзай эб найрамдалта политикын ехэ, шэнэ амжалта болоно гэжэ «Фольксштимме» бэшэнэ.

НЬЮ-ЙОРК. «Нью-Йорк таймс» газетэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежневэй албанай хэрэгээр ГДР-тэ айлшалһан тухай коммюнике тобшолон тунхаглаха зуураа, аюулгүйн ба харилсаа холбооной асуудалнуудаар ниитэ Европын зүблөө зарлаха арга боломжонууд мүнөө бии болонхой гээд уулзалгада хабаадагшад нэгэн һаналтайгаар мэдүүлээ гэжэ тэмдэглэнэ. Бүхы талануудай хараа бодолой тудалдаа һаань, ФРГ-тэй, Баруун Берлинэй сенадтай зохихо хэлсээнүүдые ойрын сагта баталжа болохо гэһэн мэдүүлгыень тус газетэ онсолон дурдана.

(ТАСС).

РСФСР-эй «ЗНАНИЕ» БҮЛГЭМЭЙ ПРАВЛЕНИИН ПЛЕНУМ

Россин Федерациин «Знание» бүлгэмэй правлениин пленум ноябриин 2-то Москвада боложо, лекционно хүдэлмэри улам һайжаруулха хэрэгтэ научно-методическа соведүүдэй дүүргэдэг үүргые улам һайжаруулха тухай асуудал зүбшэн хэлсэһэн байна.

Тус пленум РСФСР-эй «Знание» бүлгэмэй V съезд зарлаха тухай асуудал зүбшэн хэлсээд, тэрэниие 1972 оной май соо Москвада үнгэргэхэ гэжэ шиидхэбэ. (ТАСС).

УУЛЗАЛГА БОЛОО

УЛААН-БААТАР. (ТАСС). МНР СССР хоёрой хоорондо хани ёһоной харилсаа тогтоохо тухай түрүүшын хэлсээнэй баталагдаһаар 50 жэлэй ойтой дашарамдуулан, эндэ ерэһэн РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо Н. Ф. Васильев түрүүтэй совет правительственна делегацитай уулзалга МНРП-гэй ЦК-гай Политбюродо болобо.

Хани халуун оршон байдалда үнгэрһэн энэ уулзалгада МНРП-гэй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүд Ю. Цеденбал, Ж. Самбу, Ц. Дугэрсүрэн, Н. Жавгарал, С. Лубсан, Д. Моломжамц, МНРП-гэй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүндэ кандидат Н. Лувсанравдан болон бусад тушаалтад хабаадаа.

МНР-эй Арадай Ехэ Хуралай Президиумэй Түрүүлэгшэ Ж. Самбу «Монголой Арадай революциин 50 жэл» гэһэн ойн баярай медальнуудые совет правительственна делегациин гэшүүдтэ барюулба.

ҺУНГАЛТЫН УРДА ТЭЭХИ КАМПАНИ ТҮЛЭГ ДУНДАА

ПРАГА. (ТАСС). Һунгалтын урда тээхи кампани Чехословакида түгэсхэлэйнгөө шатада оронхой. ЧССР-эй засагай зургаануудай депутадуудта кандидадууд һунгуулиин участогуудаар бүридхэлдэ абтажа дүүрэө. Бүхы республика дотор һунгалтын урда тээхи суглаанууд боложо, һунгагшад Национальна фронтын кандидадуудтай уулзана.

Эдэ үдэрнүүдтэ агитпунктнууд ба агитколлективүүд илангаяа эдэбхитэйгээр хүдэлмэрилнэ.

Эндэхи ажалшад Национальна фронтын кандидадуудые дэмжэһэнэй гэршэ тэмдэг болгон, һунгалтын хүндэлэлдэ зорюулжа, үйлэдбэриин шэнэ уялгануудые абана. Чехословакиин газетэнүүд, радио ба телевидени ЧССР-эй засагай зургаануудай һунгалтада зорюулагдаһан ажалай шэнэ амжалтанууд тухай мэдээсэнэ.

Коммунис хэблэлэй жасада

РИМ. (ТАСС). Италиин коммунис хэблэлдэ зорюулжа, мүнгэ суглуулдаг жэл бүриин кампани амжалтатайгаар дүүрэбэ.

ИКП-гэй нютагай эмхинүүд хүдэлмэришэд, таряашад ба алба хаагшадай зүгһөө, түрүү үзэл бодолтой интеллигенциин түлөөлэгшэдэй эдэбхитэй хабаадалгатайгаар гурбан миллиард 53 миллион үлүүтэй лир суглуулаа гэжэ «Унита» мэдээсэбэ.

Баруун Европын оронуудта байдаг итальян хүдэлмэришэд-эмигрантнуудай зүгһөө ИКП-гэй хэблэлэй жасада нилээд ехэ мүнгэн ороо.

Лаосой патриодуудай тэмсэл

ХАНОЙ. (ТАСС). Лаосой Арадай-сүлөөрэлгын армиин подразделенинүүд октябрь һара соо Сиенкуанг провинцида дайсанай 220 гаран солдадые хүлһөөнь буулгаһан, американ сэрэгэй 7 самолет буудажа унагааһан, сэрэгэй олон техникэ ба зэбсэгүүдые үгы хэһэн, буляан абаһан байна. Вьетнамай информационно агентствын мэдээнүүдэй ёһоор, Лаосто буудажа унагаагдаһан США-гай самоледуудай ниитэ тоонь 2246 болобо.

Лаосой патриодууд Ситандон провинцида (Урда Лаос) энэ жэлэй түрүүшын зургаа һара соо дайсанай 270 гаран солдат ба офицернүүдые плендэ абаһан байна.

СОЦИАЛИС МҮРЫСӨӨ СААШАДАА УЛАМ hАЙНААР ЭМХИДХЭХЭ ТУ

КПСС-эй обкомой секретарь А. А. БАДИЕВАЙ хэhэн элидхэл тушаа үгэ хэлэ

КПСС-эй обкомой III пленум дээрэ табигдаhан энэ асуудалаар үгэ хэлэлгэнэй захалхада, трибунада КПСС-эй Загарайн райкомой нэгэдэхи секретарь **Е. Н. Скубаренко** гараба.

— Мүнөө үедэ эмхидхэгдэжэ байгаа социалис мүрысөөнэй гол удхань КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлхэ хэрэгтэ шэглүүлэгдэхэ ушартай, — гээд, үгэ хэлэгшэ эхилээ.

— Партиин райкомой hаяхан болоhон пленум дээрэ энэ асуудал зүбшэн хэлсэгдэжэ, тэндэ бии байгаа дутагдалнууд элишэлэгдэhэн, социалис мүрысөөнэй удха, үүргые шэнэдхэн хубилгажа, тэрэнэй хүсые улам дээшэлүүлхэ хэмжээнүүд хараалагдаhан байна.

Үйлэдбэриин ашаг үрэ дээшэлүүлхэ арга боломжонуудые элишэлхэ харалгануудые үнгэргэжэ байха гэжэ тэрэ пленум дээрэ шиидхэhэн байнабди. Тиимэ түрүүшын харалга 1972 оной январь hарада үнгэргэгдэхэ юм.

Шэнэ табан жэлдэ манай аймагай ажалшадай урда ехэ ехэ зорилгонууд табигданхай. Илангаяа Шэнэ-Вэрээнэй завод үргэдхэгдэжэ, томохон предприятинуудай нэгэниинь болохо юм. Мүнөө үедэ энэ завод ГАЗ-51 автомашина, ДТ-75 трактор заhабарилдаг болонхой. Мүн автомашинануудта запчастьнуудые ехээр гаргадаг болохо даабаритай. Тиихын тула электрын элшэ хүсэ, уhа, үйлэдбэридэ хэрэглэгдэхэ агаар гэхэ мэтэ шухала юумэнүүдые хүсэлдүүлхэ, ажаhуудалай болон соёл гэгээрэлэй барилгануудые хэхэ талаар энэ заводто ехэ хүдэлмэри ябуулагдаха гээшэ.

— Социалис мүрысөө эмхидхэхэ талаар Онохойн модоной заводой хүтэлбэрилэгшэд райкомой пленум дээрэ горитой шүүмжэлэгдэhэн гээд, — үгэ хэлэгшэ үргэлжэлүүлбэ. — Мүнөө эндэ зохихо хэмжээнүүд абтана. Хүдэлмэришэн бүхэнэй 5 жэлдэ хэхэ түсэб тодорхойлогдожо, тэрэниие болзорhоо урид бэелүүлхэ тушаа хүн бүхэнтэй хөөрэлдэжэ байнхай.

Хандагатайн леспромхозой коллектив энэ жэлдэ амжалтатайгаар хүдэлжэ байна. Энэ жэл РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй, ой модоной промышленностиин хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай ЦК-гай дамжуулгын Улаан туг хоёр удаа абаhан байна. Мүнөө эдэнэр модо бэлэдхэхэ жэлэй түсэб дүүргэнхэй. Иимэ амжалта эдэнэр нэн түрүүн үйлэдбэридөө түрүү технологи нэбтэрүүлжэ, ажал ехэтэй хүдэлмэреэ үргэлжэдэнь оньhожоруулха хэмжээнүүдые бэелүүлhэнэй ашаар туйлаа.

Аймагай предприятинуудта табан үдэрэй даабарине дүрбэн үдэртэ дүүргэхэ гэhэн мүрысөөн үргэдэжэ байна. Хандагатайн леспромхозой 17 бага комплексно бригаданууд зургаан үдэрэй даабари табан үдэртэ дүүргэхэ гэhэн зорилго урдаа табинхай.

Социалис мүрысөөнэй мүнөө үедэ хүсэ ехэтэйгээр хүгжэжэ байхада, тэндэ хабаадагшадта hайнаар ажаллаха, даабаряа дүүргэхэ арга олгохо гээшэ бидэнэрэй, предприятинуудай, ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэдэй арюун уялга мүн. Жэшээнь, леспромхозуудай хүдэлмэриин амжалта, бэлэн продукцияа ябуулга нэн түрүүн вагонуудые хүсэдөөр үгэhэнhөө дулдыдаха байна. Теэд вагонуудай дутамаг дээрэhээ Хандагатайн леспромхоз бэлэн продукцияа модо хэрэглэгшэдтэ саг соонь эльгээхэ аргагүй болоно.

Мүн «Забайкаллес» комбинат мүнөө үе сагтэ үйлэдбэриин оньhожоруулагдажа, автомат хэрэглэгдэжэ байхада, модо бэлэдхэхэ технологи хубилгаха, предприятинуудые запчастяар хангаха гэхэ мэтэ асуудалаар олон юумэ шиидхэнэгүй гээд нүхэр Скубаренко шүүмжэлбэ. Тэрэшэлэн республикын «Сельхозтехника» нэгэдэлэй хүтэлбэрилэгшэд шэнэ барилгануудай проект зохёохо, тэдэниие барилгын хэрэгсэлнүүдээр хангаха тушаа тон мууса оролдоно.

Эдэ шухала асуудалнууд республикын хүтэлбэрилхы органуудта, мүн КПСС-эй обкомой таhагуудта хангалтагүйгөөр шиидхэгдэнэ. Иигэжэ хайран саг миин алдагдана.

Саашань үгэ хэлэгшэ аймагай хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй амжалтанууд тушаа тогтохо зуураа, хэдэн ажаглалта хээ. Онохойн совхозой коллектив энэ жэл куузику hайнаар ургуулаа. Эндэ эсэгэ хүбүүн хоёр хартаабха хуряадаг комбайниие куузику хуряахаар тааруулжа, хөюулаа 50 гектарай ургаса суглуулаа. Тиигэжэ адагынь 30 хүнэй хэхэ ажалые хоюулан хээ. Теэд энэ түрүү дүй дүршэлые үргэнөөр харуулха, бүгэдын шадабари болгохо талаар республикын хүдөө ажахын министерство юушье хээгүй гэжэ тэрэ мэдүүлээ.

Ажалай түрүүшүүл али бүхы аргаар урмашуулагдана. Аймагай эрхимэй эрхим хүнүүдэй дүрсэ тусхай галерей болгогдожо, гоёор харуулагдана. Мүрысөөндэ эрхимлэгшэдтэ Хүндэлэлэй грамота барюулагдана, Хүндэлэлэй дэбтэртэ оруулагдана. hаяхан аймагтамнай ургасын hайндэр үнгэргэгдөө. Эндэ чемпионууд тодорхойлогдожо, түрүүшүүлдэ Хүндэлэлэй грамотанууд барюулагдаа.

«Гигант» колхоздо хүнүүдые материальна болон моральна талаар урмашуулха хэрэг зохидоор табигданхай. Колхозой түб hууринда түрүү хүнүүдтэ зорюулжа, «Ажалай алдар солын» туг үргэгдэнэ.

Аймаг дотор 800 үнеэдэй байха нэгэ, 400 үнеэдэй 2 комплекс энэ табан жэлдэ бүтээгдэхээр хараалагданхай. Теэд тэрэнэй барилга эхилбэшье, урагшаа ёhоор ябуулагданагүй. Мүн малай фермэнүүдые оньhожоруулха хэрэгтэ дутагдалнууд олон ушарна. Эндэ «Целинстрой» трестын, «Сельхозтехника» нэгэдэлэй хүтэлбэрилэгшэд нэн түрүүн зэмэтэй гээд үгэ хэлэгшэ тэмдэглэбэ.

Удаань КПСС-эй Зэдын райкомой нэгэдэхи секретарь **А. Р. Потепалов** үгэ абаба.

— Түрэл партиингаа XXIV съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлхын түлөө бүхы совет арад, тэрэ тоодо манай аймагай ажалшад нэтэрүү шангаар хүдэлжэ байна, — гээд нүхэр Потепалов эхилбэ. — Энэмнай СССР-эй ЦСУ-гай мэдээсэлhээ, мүн манай үдэр бүриин ажал дээрэhээ элеэр харагдана. Аймагай ажахынууд мүнөө гүрэндэ hooho, үндэгэ, hү, таряа худалдаха жэлэй түсэб дүүргээд, ноябрьда мяха тушааха даабаряа бэелүүлхэ хүсэлтэй. Табан жэлэй түрүүшын жэлдэ нёдондонойхиhoo 3 мянган центнер ехэ hүн, 1500—2000 центнер ехэ мяхан, 12 центнер үлүү hooho, 500 мянган үндэгэн, 74 мянган центнер ороohон худалдагдаха жэшээтэй, — гээд, үгэ хэлэгшэ үргэлжэлүүлбэ.

Мүнөө үедэ, үйлэдбэриин ашаг үрэ дээшэлүүлхэ зорилгонуудай табигдаад байхада, партимнай социалис мүрысөө хүтэлбэрилгые hайжаруулха гэhэн тон шухала тогтоол абаад байна.

Социалис мүрысөө эмхидхэхэ талаар аймагай партийна организаци зарим тэды дүй дүршэлтэй. Мүнөө бүхы коллективүүд мүрысөөндэ оролсожо, хүн бүхэн өөhэдынгөө социалис уялгануудые тодорхойлно. Энэ үедэ мүрысөөнэй гурим нарижуулан hайжаруулха, мүнөө үедэхи сагай хубилалтанууд хараада абтаха ушартай. Партийна организацинууд мүрысөөнэй шэнжэ түхэлые нарижуулха талаар үргэлжэ бодомжолжо, шэнэ аргануудые туршажа байха жэшээтэй. Тиигээл hаа, амжалта туйлагдаха гээшэ.

Бидэнэр социалис мүрысөөнэй гуримые жэл бүри наринаар хаража үзэдэгбди. Тиихэдэ урда жэлэйхи заабол хуушарhан шэнги байдаг. Нэн түрүүн мүрысөөндэ хүн бүхэн хабаадажа, тэндэ амжалта туйлаха аргатай байhанаа мэдэрхэ ушартай. Тиимэhээ мүрысэгшэдэй арга боломжонуудые мэдэхэ, мүрысөөнэй гурим зохёоходоо тэрэниие хараада абаха шухала. Жэшээнь, манай аймагай зарим ажахынууд жэлдээ үнеэн бүриhөө 1800—2000 килограмм, нүгөөдүүлынь — 1300—1500 килограмм hү hаадаг. Тиимэhээ бидэнэр hүhаали дээшэлүүлхэ мүрысөөндэ хабаадагша ажахынуудые хоёр зоно болгожо хубаарилаад, дүнгүүдыень квартал бүхэндэ гарганабди. Энэ ушарта мүрысөөн эршэ ехэтэй болоhон байна.

Мүн иимэрхүү байдал хони үсхэбэрилгөөр үзэгдэнэ. Аймагай мүрысөөнэй гуримай ёhoop ахалагша хонишод урмашуулагдаад лэ, бригадын бэшэ хүнүүд хажуу тээ үлэшэнэ. Тиимэhээ мүрысөөндэ гансал ахалагша хонишод хабаадаhан жэшээтэй болоно. Зүгөөр бодото дээрээ отарын ехэнхи хүдэлмэриие тэдэ хүнүүд лэ хэдэг байха юм. Эдэ гуримые хубилгаха талаар Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ колхоздо түрүүшын алхам хэгдээ. Энэ хонишодой бригадада үгтэhэн шан бүхы гэшүүдтэнь хубаагдахаар хараалагданхай. Ахалагша хонишондо шангай 50 процент, бэшэндэнь 25—25 процентнь үгтэхэ байна.

Мүрысөөнэй гурим зохёоходоо үйлэдбэриин хүгжэлтые хараада абангүй байжа болохогүй гээд үгэ хэлэгшэ анхарба. Хэрбээ 5 жэлэй урда тээ зуун хонин бүриhөө 80 хурьга абаха гэжэ мүрысэдэг байбал, 1970 ондо — 90, 1972 ондо — 92 хурьга түлжүүлхэ зорилго табигданхай. Мүн Борьёогой совхоз болон «Коммунизм» колхозые тусхайлжа, зуун хонин бүриhөө 100—105 хурьга түлжүүлхэ мүрысөө эмхидхэхэ дурадхал орожо байна. 2—3 жэл үнгэрөөд байхада бүхы аймагаараа зуун хонин бүриhөө зуун хурьга томо болгохоор мүрысэхэ байhандаа этигэнэбди, — гээд, нүхэр Потепалов тэмдэглэбэ.

Газар тарялангда ажалладаг хүнүүдэй мүрысөөнэй гурим саг үргэлжэ хубилгагдажа байhаар. Хэрбээ урдань таряа хуряалгын дүнгөөр нэгэ комбайнер чемпион болгогдодог байбал, мүнөө жэл хоёр хүн иимэ нэрэ солодо хүртөө. Юуб гэхэдэ, Борьёогой совхозой механизаторнуудай жэшээгээр комбайнернууд хоёр-хоёроороо суг ажаллажа ябаа ха юм. Тэрэшэлэн гэнжэтэ тракторта ажалладаг хүнүүдэй мүрысөөнэй гурим колесно тракторнуудтай адли байха ёhогүй. Мүн жолоошодой ажал хүсэдөөр сэгнэгдэхэ ушартай.

Саашань нүхэр Потепалов хүнүүдые материальна, моральна талаар адли hайнаар урмашуулха хэрэгтэ тогтоо.

Трибунада КПСС-эй Улаан-Үдын горкомой нэгэдэхи секретарь **А. М. Беляков** гаража, партиин XXIV съездын шиидхэбэринүүдые, Эхэ ороной экономическа болон социально-политическэ программые бэелүүлгэдэ социалис мүрысөөнэй айхабтар ехэ үүргэтэй байhан тухай тогтоо.

— Социалис мүрысөө эмхидхэлгые hайжаруулха тухай КПСС-эй ЦК-гай тогтоолые городой партийна организаци тон шухала холын хараата хэрэг гээшэ гэжэ тоолоhон байна, — гээд, үгэ хэлэгшэ анхарба. — Мүнөө үедэ политинформаторнууд болон агитаторнууд, лекторнууд болон элидхэлшэд партиин ЦК-гай энэ тогтоолой удха шанарые, аша туhые городой ажалшадта ойлгуулжа байна. Энэ тогтоол ажалшадай 200 гаран суглаан дээрэ зүбшэн хэлсэгдээ. Тэндэ 40 мянга тооной ажалшад хабаадажа, мянгаад хүн үгэ хэлэhэн байна.

Партиингаа энэ тогтоолдо хэдэн мянган хүдэлмэришэд болон албахаагшад бодото ажалаараа харюусажа, энэ жэлэй, мүн бүхы табан жэлэй түсэбые болзорhoo урид дүүргэхэ социалис уялгануудые абажа байнхай.

«Электромашина» заводой коллектив Москвагай «Динамо» заводой жэшээгээр табан жэлэй түсэб хүн бүхэн уридшалан бэелүүлхэ гэhэн мүрысөө дэлгэрүүлбэ. Нарин сэмбын фабрикын комсомолшууд болон залуушуул үнинэй ажалладаг түрүүшүүлтэй зэргэ бүтээсэтэйгөөр хүдэлхэ гэhэн үүсхэл гаргаа. Улаан-Үдын авиазаводой мастер нүхэр Рылинэй даадаг коллектив табан жэлэй түсэб 4 жэл 9 hарада дүүргэхэ зорилго урдаа табинхай. Эдэнэр ажалай бүтээсэ 40 процентээр дээшэлүүлхэ, продукцияа hайн шанартайгаар тушааха гэжэ шиидэнхэй. ЛВРЗ-гэй локомотив хабсаралгын цехэй нүхэр Уфимцевай, дизельнэ цехэй нүхэр Маковея гэгшын хүтэлбэрилдэг бригаданууд халаанай даабари 7 час соо дүүргэхэ гэhэн үүсхэл гарганхай.

Ажалшадай энэ ехэ эдэбхи хэшээлые дэмжэхэ, эдэнэртэ абаhан уялгаяа бэелүүлхэ арга олгохо, мүрысөө эмхидхэлгые нарижуулан hайжаруулха гээшэ партийна, профсоюзна, комсомолой организацинуудай, партийна болон советскэ органуудай үдэр бүри анхарха хэрэг болоно. Теэд мүнөө үедэ энэ талаар дутагдалнууд олон ушарна гээд үгэ хэлэгшэ тэмдэглэбэ. Илангаяа шэнэ, түрүү арга дүршэл саг дары элишэлэгдэнэгүй, олоной шадабари болгогдоногүй. Энэ талаар радио, телевидени, хэблэл ехэ үүргэ дүүргэхэ байгаад, тэрээндээ хүрэнэгүй. Техническэ дэбжэлтын асуудалнууд, социалис мүрысөөнэй ябаса үргэнөөр харуулагданагүй гэжэ үгэ хэлэгшэ шүүмжэлээ.

Саашань үгэ хэлэгшэ мүрысөөнэй дүн согсолхо асуудалда тогтоо. Районууд хоорондын мүрысөөнэй дүн гаргахадаа, гансахан үйлэдбэриин дүнгүүдые харалсаха бэшэ, мүн предприятинуудай, байрын гэрнүүдэй захаархи талмайе болбосон түхэлтэй болгохо, гудамжануудта ариг сэбэрые сахиха, ажалшадай эрилтэнүүдые хэр зэргэ хангажа байhыень анхарха хэрэгтэй гэжэ hанагдана.

Нүхэр Беляков мүн үйлэдбэри эмхидхэхэ, предприятинуудые материально-техническэ талаар хангаха асуудалда тогтоо. Городой промышленна предприятинууд 9 hарын түсэб дүүргэжэ, нёдондоной энэ үеынхиhөө үйлэдбэрез 18 процентээр дээшэлүүлhэн байна. Продукциин ургалтын 90 процентнь ажалай бүтээсэ дээшэлүүлжэ туйлагдаа.

Шэнэ табан жэлдэ городой предприятинууд промышленна үйлэдбэреэ 60 процент дээшэлүүлхэ, барилга-хабсаралгын хүдэлмэриин хэмжээе 1,5 дахин ехэдхэхэ хараатай, — гээд, нүхэр Беляков үгынгөө түгэсхэлдэ мэдүүлбэ.

Мүн арад зоной ажана байдал hайжаруулха хэдэн олон хэмжээнүүд хараалагданхай. Эдэ зорилгонуудаа имагтал социалис мүрысөө шадабаритайгаар эмхидхэhэнэй ашаар бэелүүлхэ байнабди.

Удаань КПСС-эй Мухар-Шэбэрэй райкомой нэгэдэхи секретарь **Г. М. Коневто** үгэ үгтөө.

— «Социалис мүрысөө саашадаа hайнаар эмхидхэхэ тухай» КПСС-эй ЦК-гай тогтоол олониитэдэ ойлгуулагдажа, hаяхан тэрэ асуудал партиин райкомой пленум дээрэ зүбшэн хэлсэгдээ, — гээд үгэ хэлэгшэ захалба. — Түсэбтэ табан жэлэй түрүүшын жэлэй даабарине болзорhoo урид дүүргэхэ гэhэн мүрысөөндэ аймагай олонхи ажалшад хабаадана.

Аймагай колхоз, совхозуудай мүрысөөндэ «Родина» колхозой таряашад, малшад эрхимлэжэ ябана. Эдэнэр гектар бүриhөө 19 центнер таряа хуряажа абаа. Гүрэндэ таряа худалдаха даабаряа 114 процент дүүргээ. Энэ колхоздо КПСС-эй райкомой, аймгүйсэдкомой дамжуулгын Улаан туг барюулагдаа.

Социалис мүрысөөн Ленинэй нэрэмжэтэ колхоздо шадабаритайгаар эмхидхэгдэнэ. Үйлэдбэриин hалбари бүхэндэ мүрысөөнэй дүн үдэр бүри элеэр харуулагдажа байдаг. Бригада, фермэнүүдэй хүдэлмэриин дүн 5—10 хоног бүри согсологдожо, тусхай бюллетень гаргагдана. Тиигэжэ ажалай түрүүшүүл тухай тосхоной хүн бүхэн мэдээд ябадаг юм. Эдэ бүгэдын ашаар тус колхоз урдаа табигдаhан зорилгонуудаа амжалтатайгаар шиидхэнэ.

Ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэдэй политическэ болон экономическа мэдэрэлые дээшэлүүлхэ хэрэгтэ партиин райком, партийна эхин организацинууд ехэ анхарал хандуулна. Хүдөө ажахын эрдэмэй университет хоёрдохи жэлээ хүдэлжэ байнхай. Эндэ түрүү дүй дүршэл шудалха хэрэгтэ ехэ анхарал табигдажа, университедтэ hурагшад тэрэниие өөhэдынгөө хүдэлмэридэ хэрэглэдэг болонхой.

Мүрысөөндэ илагшадые урмашуулха зорилгоор аймагай түбтэ ажалай алдар солын туг үргэгдэнэ, хонишодой, механизаторай үдэр үнгэргэгдэнэ, hаалишадай бал, газар хахалагшадай дабалсаан эмхидхэгдэнэ.

Эдэ бүгэдын ашаар түрүүшүүлэй тоо жэлhээ жэл бүри олошорно. Хэрбээ 1969 ондо үнеэн бүриhөө 2 мянга гаран килограмм hү hааhан 30 hаалишан байбал, мүнөө тэдэнэрэй тоо 100 болонхой. Энэ жэлдэ аймагай таряашад гектар бүриhөө 14,5 центнер таряа абажа, гүрэндөө 200 мянган центнерынь худалдаха уялга абаhан байбал, мүнөө ургасамнай гектарай 15,6 центнер боложо, гүрэндэ 210 мянган центнер таряан тушаагдаа.

Эдэ бүгэдэ нэн түрүүн колхоз, совхозуудые материально-техническэ талаар бэхижүүлhэнэй, хүдөөгэй ажалшадай эдэбхи хэшээлэй дээшэлhэнэй ашаар туйлагдана гээшэ.

Тиигэбэшье социалис мүрысөө эмхидхэлгэдэ ехэ дутагдалнууд ушарна. Олон ушарта мүрысөөнэй дүн үргэнөөр харуулагданагүй, мүрысөө эмхидхэлгэдэ үйлэдбэриин хубинуудые даадаг зон эдэбхитэйгээр хабааданагүй гээд нүхэр Конев мэдүүлбэ. Зарим газарта социалис мүрысөөн миил ёhын тэдыдэ эмхидхэгдэнэ. Мүн аймагай хонишодой дунда мүрысөөн аша үрэ багатайгаар эрхилэгдэнэ. Илангаяа түрүү хонишодой дүй дүршэл согсолхо, тэрэниие бүгэдын шадабари болгохо талаар оролдолго бага гаргагдана. Хонишодой дунда коммунистнууд, комсомолшууд үсөөн. Тиимэhээ энээндэ анхарагдаха байна. Юуб гэхэдэ, шэнэ табан жэлдэ hooho абалга 2 мянган центнерээр ехэ болохоор түсэблэгдэнхэй. Энэ ехэ түсэбөө бэелүүлхын тула хонидой тоо 200—210 мянганда хүргэгдэхэ, хонин бүриhөө 3,6 килограмм hooho хайшалха болгодоно. Тиимэhээ энэ асуудал партиин райкомой пленум дээрэ зүбшэн хэлсэгдэжэ, тусхай хэмжээнүүд хараалагданхай.

hүүлээрнь «Электромашина» заводой директор **П. Н. Бурлов** үгэ абажа, заводой коллективэй юhэдэхи табан жэлэй түрүүшын жэлдэ абаhан уялгануудаа амжалтатайгаар бэелүүлжэ байhан тухай пленумдэ хабаадагшадта хөөрэжэ үгөө.

— Заводой коллектив продукци худалдаха 1971 оной түсэб декабриин 16-да дүүргэжэ, түсэбhөө үлүү 600 мянган түхэригэй продукци худалдаха гэжэ шиидэнхэй, — гээд, үгэ хэлэгшэ мэдүүлбэ. — Ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ даабари 1,9 процентээр үлүүлэн дүүргэгдэхэ, түсэбөөр хараалагдаhанhaa гадна 150 мянган түхэриг сэбэр олзо нэмэжэ абтаха, арад зоной хэрэглэмжын эдлэл нёдондонойхиhoo 15 процент ехээр гаргагдаха гэбэ.

Энэ ехэ зорилгонуудые амжалтатайгаар шиидхэхын тула социалис мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлхэ, хүнүүдэй ажаллаха арга боломжонуудые, үйлэдбэриин онсо илгаае, дүй дүршэлыень харалсажа, мүрысөөнэй зохид гурим тогтоохо тон шухала болоно. Илангаяа хүн бүхэниие мүрысөөндэ хабаадуулжа, дүнгүүдыень саг үргэлжэ харуулха хэрэгтэй гэжэ тоолонобди. Энэ ушарта бидэнэр Москвагай Свердловой нэрэмжэтэ «Электромашина» заводой дүй дүршэл халан абанабди. Энэ заводто нёдондо хүдэлмэришэн бүхэнэй табан жэлэй түсэб тодорхойлогдоhон байна. Тэндэ тиимэ түсэб тоолож гаргаха гурим зохёогдоhон, түсэбынь хүдэлмэришэн бүхэндэ хүргэгдэhэн байха юм. Эдэнэрэй жэшээгээр манай заводой хүдэлмэришэн бүхэнэй табан жэлэй түсэб тодорхойлогдоhон байна. Энэмнай КПСС-эй Советскэ райкомой бюро дээрэ hайшаагдаа hэн.

Мүнөө үедэ заводой 232 хүдэлмэришэд ноябрь-декабрь hарын түсэбөөр ажаллажа байна. Мүн завод дотор мэргэжэлээрээ эрхимлэхэ гэhэн мүрысөөн дэлгэрэнхэй. Энэ мүрысөөндэ слесарьнүүд, токарьнууд, гагнууршад, намотчигууд, изолировщигууд оролсоhон байна. Бүхыдөө 174 хүдэлмэришэн хабаадаа. Мүрысөөндэ эрхимлэгшэдэй дүй дүршэл согсологдожо, бүгэдын шадабари болгохоор элишэлэгдэhэн байха юм.

Хүдэлмэришэдэй социалис уялгаа амжалтатайгаар бэелүүлгэдэ ажалые научна гуримаар эмхидхэхэ хэрэг нилээд нүлөөлhэн байна. Байгша ондо ажалые научна гуримаар эмхидхэхэ 102 хэмжээнүүд бэелүүлэгдээ. Технологическа шэнэ гуримай ёhoop цехүүдтэ станогууд шэнээр тааруулагдан табигдаа. Техническэ эстетикын ёhoop түхеэрэлгэнүүд шэрдэгдэhэн байна. Мүнөө үедэ хүдэлмэришэдэй 70 процентнь оньhожоруулагдамал түхеэрэлгэнүүдтэ ажаллана.

Мүрысөөндэ хабаадагшад hайн шанартай продукци гаргахын түлөө оролдоно. Мүнөө бүхы продукциин 89,7 процентнь эрхим шанартайгаар тушаагдана.

Заводой коллектив үйлэдбэриин ашаг үрэ дээшэлүүлхын түлөө бүхы хүсөөрөө оролдоно. Эдэ бүгэдэ өөрынгөө аша үрэ харуулжа байна.

Партиин горкомой болон райкомой хүтэлбэрилхы тушаалтад заводто ерэжэ, хүдэлмэришэдтэй уулзажа хөөрэлдэнэгүй, үйлэдбэриин арга боломжонуудые элишэлхэ талаар заводой хүтэлбэрилэгшэдтэ зохихо туhаламжа хүргэдэггүй гэжэ нүхэр Бурлов үгынгөө түгэсхэлдэ шүүмжэлээ.

— Социалис мүрысөөн гээшэ манай байгуулалтын бүхы шатануудта шиидхэхы үүргэ дүүргэhэн байна, — гээд, Хлагтын аймагай «Дружба» колхозой түрүүлэгшэ **И. П. Осеев** үгэеэ эхилhэн байна.

— Аймагай ажалшад бүхы совет арадтаяа хамта юhэдэхи табан жэлэй түрүүшын жэлые амжалтатайгаар дүүргэжэ байна. Гүрэндэ мяха, hү худалдаха гурбан кварталай түсэб, hooho, үндэгэ худалдаха жэлэй түсэб үлүү гаранхай.

Энэ жэлдэ ниитын адууhа малда тэжээл hайса бэлэдхэгдээ. Сагай хэды бэрхэшээлтэй байгаашье hаань, ороohо таряанай баян ургаса абтаа.

Саашань нүхэр Осеев колхозойнгоо гэшүүдэй туйлажа байhан амжалтанууд тушаа хөөрөө. Тиихэдээ тэрэ байгша ондо колхознай гүрэндэ таряа худалдаха түсэбөө 136 процент дүүргэжэ, мал ажалай продуктнуудые гүрэндэ тушааха юhэн hарын даабарине үлүүлhэн тухайгаа мэдүүлээ.

Мүн социалис мүрысөө эмхидхэлгэдэ бии байгаа дутагдалнуудта үгэ хэлэгшэ тогтоо. Илангаяа фермэнүүд, отделенинүүд, колхозууд болон аймагууд хоорондын социалис мүрысөөнэй дүнгүүд саг үргэлжэ шалгагданагүй, мүрысэгшэд хоорондоо ябалсадаггүй гэжэ шүүмжэлээ. Манай колхоз «Родина» колхозтой мүрысэдэг аад, тэрэ[…] үнинэй шалгаагүйбди. Аймагайшье хүтэлбэрилэгшэд энэ талаар эрилтэ балай табидаггүй.

Пленум дээрэ ВЛКСМ-эй обкомой секретарь **В. Ф. Подлеснов** үгэ хэлэхэдээ, республикын комсомолшуудай, залуушуулай дунда социалис мүрысөөнэй үргэнөөр дэлгэржэ, табан жэлэй түсэбые болзорhoo урид дүүргэхэ, продукциин шанар hайжаруулха хэмжээнүүдэй абтажа байhан тухай тогтоо.

Горьковско областиин залуушуулай жэшээгээр Улаан-Үдын аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой комсомолшууд гээгдэгшэдтэ туhалжа, бултыень түрүүшүүлэй зэргэдэ гаргаха гэжэ шиидэhэн байна.

Тиигэбэшье комсомолой организацинуудай хүдэлмэридэ дутагдалнууд олон ушарна. Илангаяа комсомолой эхин организациин болон райкомуудай секретарьнар түргэ түргэнөөр hэлгэгдэнэ. Энэнь комсомолой хүдэлмэриие hайжаруулха хэрэгтэ нилээд тойбо татана гэжэ хэлээ.

ЛВРЗ-гэй хүдэлмэришэн **Г. Ф. Бадмаев** пленум дээрэ үгэ хэлэхэ зуураа, заводойнгоо хүдэлмэри тушаа хөөрэжэ үгөө. Үнгэрhэн юhэн hарын туршада түсэбhөө гадуур 474 мянган түхэригэй продукци гаргагдаhан байна. Заводой коллективүүд продукциин шанар hайжаруулха талаар мүрысэнэ. Халаанай даабари долоон часай туршада дүүргэхэ гэhэн мүрысөөндэ мянга гаран хүдэлмэришэд хабаадана.

Байгша ондо заводой инженернүүд болон технигүүдэй эдэбхитэйгээр ажаллаhанай ашаар манай республика болон министерствэдэ түрүүшынхеэ булад хайлуулдаг пеэшэн электрын хүсөөр хүдэлгэгдэжэ захалаа.

Заводой коллектив республикынгаа хүдөө ажахыда шефскэ туhаламжа хүргэхэ талаар нилээд оролдолго гаргана.

Би өөрөө локомотивай мөөр хэдэг цех соо ажалланаб. Цехэй коллектив абаhан уялгануудаа амжалтатайгаар дүүргэжэ байна. Урдынхидаал адли субботын болон амаралтын үдэрнүүдтэ ажаллажа зобохоёо болигдоо. Цехнай түсэбөө жэгдэ hайнаар дүүргэнэ. hарын дүнгүүд мастерска участогуудта, цехэй хамтын суглаан дээрэ зүбшэн хэлсэгдэнэ. Мүрысөөндэ эрхимлэгшэд али бүхы аргаар урмашуулагдана.

Тиигэбэшье завод дотор социалис мүрысөө эмхидхэхэ талаар дутагдалнууд олон. Илангаяа булад хайлуулха, якорь хэхэ цехүүдэй хүтэлбэрилэгшэд партийна комитедэй заседани дээрэ оло дахин шүүмжэлэгдэhэн байха юм.

Үгынгөө түгэсхэлдэ нүхэр Бадмаев табан жэлэй түсэб болзорhoo урид дүүргэхэ хэрэгтэ заводой коллектив өөрынгөө хубитаа оруулха гэжэ пленумдэ хабаадагшадые найдуулба.

Удаань Улаан-Үдын авиазаводой парткомой секретарь **Г. Д. Бондаренко** үгэ абажа, Ажалай Улаан тугай орденто коллективэй амжалтанууд тухай хөөрэhэн байна.

— Заводой коллектив продукци худалдаха юhэн hарын даабари 100,8 процент дүүргээ. Заводой 87 хүдэлмэришэд продукциин шанарай түлөө өөhэдынгөө тамга табиха эрхэтэй болонхой. 860 хүдэлмэришэд коммунис ажалай ударнигай хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэнхэй, — гээд, үгэ хэлэгшэ захалhан байна.

Мүнөө үедэ заводой хүдэлмэришэд халаан бүриин түсэбые долоон часай туршада дүүргэхэ мүрысөөндэ оронхой. Хүдэлмэришэн бүхэн энэ жэлдэ, мүн табан жэлэй туршада хэхэ түсэбөө мэдээд ябана.

Саашань нүхэр Бондаренко хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдтэ туhаламжа хүргэхэ тухай хэлэхэ зуураа, шубуудые клеточнэ аргаар харууhалха 100 гаран батарейнүүдые бэлдээд, тэрэмнай мүнөө хүрэтэр заводой газаа хэбтэнэ гэбэ. Захил хэгшэд тэдэнээ мүнөө хүрэтэр абанагүй.

Трибунада Сэлэнгын совхозой hаалишан **Д. Д. Данзанова** гараба. КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлэн, совхозой хүдэлмэришэд табан жэлэй түсэбые болзорhoo урид дүүргэхын түлөө оролдожо байна. Энэмнай үнгэрhэн юhэн hарын дүнгүүдhээ элиржэ үгэнэ. Совхознай гүрэндэ hү тушааха түсэбөө 103, мяха — 114, таряа — 100, hooho — 98 процент дүүргээ.

Минии ажалладаг Ехэ-Цагаанай фермэдэ 250 үнеэд харууhалагдадаг, 14 hаалишад ажалладаг, тэдэнэрэй 6-ниинь коммунистнууд юм. Бүхы фермэдэмнай 40 хүн ажалладаг, тэдэнэрэй 10-ниинь коммунистнууд. 1963 онhoo хойшо манай коллектив коммунис ажалай бригадын хүндэтэ нэрэ зэргэ зүүжэ ябана.

Фермын коллектив энэ жэлдэ үнеэн бүриhөө 2150 литр hү hааха түсэбтэй байбал, тэрэнээ юhэн hарын туршада 28 литрээр үлүүлэн дүүргээ. Социалис уялгаараа үнеэн бүриhөө 2350 литр hү hааха хэрэгтэй.

Би өөрөө 1971 ондо үнеэн бүриhөө 3000 литр hү haaха уялга абаа hэм. Тэрэнээ юhэн hарын туршада 3170 литртэ хүргөөд байнаб. Энэ жэлдэ үнеэн бүриhөө адагынь 3500 литр hү hааха зорилготойб.

Эдэ амжалтанууд нэн түрүүн социалис мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлhэнэй аша үрэ мүн. Мүрысөөн манай совхоз дотор муу бэшээр эмхидхэгдэдэг. Фермын, бригадын коллектив бүхэн социалис уялгануудые абажа, мүрысөөндэ хабаадана. Мүрысөөнэй дүн hара бүри согсологдоно. Мүрысөөндэ эрхимлэгшэдтэ дамжуулгын Улаан туг, вымпел барюулагдадаг.

Тиигэбэшье манай хүдэлмэридэ дутагдалнууд бии. Совхозой отделенинүүдтэ hайн мэрг… хилэгшэд табигдадаггүй… тэдэнэр социалис мүр… бэрилхэ хэрэгтэ балай… гүй. Минии hанахада, отделенинүүдые шадаб… хүтэлбэрилэгшэдөөр, … дээр хангаха хэрэгтэй.

Мүнөө үедэ мал а… дукциин өөрынь үнэ … hаар. Энэ юун дээрэ… гэхэдэ, hаалиин ферм… дэ хүдэлмэри оньhожо… гүй. hаалишаднай … адли бухы юумэеэ бэ… hээр. Хэрбээ фермын … жоруулаад байбал, гү… хэхэ хүдэлмэриие нэ… үрдихэ, продукциин … хямдарха байгаа.

hаалиин фермын д… жаруулагдаhан бэлшээр… тухай хэлсэhээр хэдэн… бэ. Теэд тэрэ хэгдэнэг… фермын зуhадаг газ… реэр муу, намартааш… римнай бирагүй. Тии… ехэ hүн алдагдана гэж…

Үнгэрhэн табан жэл… би 120,4 процент дүүр… гааб. Харин шэнэ та… түсэбые гурбан жэл ха… гэхэ гэhэн уялга абан…

Хүдэлмэришэдэй ду… лис мүрысөө үргэнөөр… хэ, коммунис ажалай … нэрэ зэргэдэ хүртэхы… сэхэ асуудалнуудта… облпрофсоведэй түрүү… **Асеев** тогтоhон байна. … никын түргэнөөр хүгж… мүнөө сагта социали… шадабаритай hайнаар… хэрэгтэй. Теэд бодото… рэмнай бирагданагүй.

Хандагатайн леспром… даабаряа амжалтатай… гэдэг. үйлэдбэридөө шэ… түрүү технологи хэрэг… прияти гэжэ тоотой. … предприятидашье … олон ушарна. Үнгэрhэ… рын туршада тус ле… эльгээhэн продукци … гологдоhон байна. Энэ … hээ болоноб гэхэдэ, тэрэ… дотор продукциин шана… руулха тэмсэл дута… ябуулагдана гээшэ. Энд… ажалай, түрүү дүй дүр… гуули урдань байhан … үгы болошонхой.

Үгынгөө түгэсхэлдэ н… 1972 ондо мүрысэх… договор хаа хаанагүй … хай хэлэhэн байна.

Ажалша зоной эд… дээшэлүүлхэ, тэдэнэр… жүүлхэ ехэ үүргэтэй … мүрысөө эмхидхэлгэдэ … саг үргэлжэ анхарал т… даг тухайнь «Шергинс… зой парткомой секретарь … **муреев** тогтожо хэлэв. … XXIV съездын шиидх… лүүлхын түлөө тэмсэж… коллектив нилээд ам… туйлаа. Убhэ тэжээл … ургаса хуряаха хүдэлмэ… тайгаар үнгэргэгдөө, … гектар бүриhөө 15.5 … ряан хуряагдаа. Гүрэн… хартаабха тушааха түсэ… дүүргэгдээ. Октябриин … далаар 28 мянган цен… хааха түсэб сүм дүүрг… hэн бухыдөө тарилгын … хүргэгдэнхэй. Совхоз… hү тушааха жэлэй түс… хэй.

Эдэ бүгэдэ совхозой… вэй дунда социалис мүр… нөөр дэлгэрүүлhэнэй … гээшэ. Совхозой мал… тусхай социалис уялгат… нэйнь дүн саг үргэлжэ… жа байнхай. Фермэ, бри… хоорондохи мүрысөөнэй … бүри гаргагдана.

Мүрысөөндэ түрүүлэгш… вымпел барюулагдажа, … хидтэнь амаршалгын … гээгдэдэг. Совхозой түр… шанай хүндэлэлдэ Улаа… гэгдэдэг. Квартал бух… хим hаалишадта дурасх… лэг барюулагдадаг. Түр… шадай. гахайшадай … совхозой центртэ үлгэг… ха юм. Жэлэй дүнгөөр … шэдтэ «Алтан гарта», … гэhэн нэрэ зэргэ олгогд… лом, шан барюулагда… курорт, амаралтын … хо түлөөhэгүй путёв… байна.

Мүрысөөндэ эрхимлэг… дүршэл согсологдожо… плакат гаргагдадаг. … ниндо бэшэгдэдэг байх… бүгэдые нүхэдынь хара… даа атаархадаг, тэдэнэй… гүй ажаллаха гэжэ орол… шэ.

Гадна фермэ, бри… хоорондо мүрысөө үсэ… анхарал ехээр табигда… тивүүд хоорондоо … бэе бэеынгээ хүдэлмэри… садаг. Түрүүлжэ гарhа… тивүүд Улаан-Үдэ горо… орохо биледээр шагнагда…

Совхозой партийна … хүдэлмэришэдэй дунда … скэ хүдэлмэри ябуулха, … коммунис ёhoop хүмүүж… рэгтэ горитой анхарал …

Пленум дээрэ барилг… риалнуудай промышл… хүдэлмэришэдэй обкомой … лэгшэ **А. Д. Ильин**, … Бурятин» газетын редак… **Щекотов** гэгшэд үгэ хэл… на.

Пленум дээрэ КПСС-эй … нэгэдэхи секретарь А. У… **ев** дэлгэрэнгы үгэ хэлэ… лис мүрысөө эмхидхэл… байгаа дутагдалнуудые … илангаяа үйлэдбэриин … ломжонуудые хүсэдөөр … тушаа тогтоhон байна.

Хэлсэгдэhэн энэ а… пленум зохихо тогт… абаа.

УЛААН-ҮДЫН АЙМАГАЙ Тарбагатайн кондитерска фабрикада социалис мүрысөө эмхидхэн дэлгэрүүлгэдэ ехэ анхарал хандуулагдадаг юм. Бүхэриг, оролдсо хэшээлтэй хүдэлмэришэд мүрысөөнэй түрүү зэргэдэ ябана. Фабрикын хүдэлмэришэд 10 hарынгаа даабари болзорhoонь урид дүүргэжэ, түсэбhөө гадуур олон мянган түхэригэй продукци үйлэдбэрилэн гаргаhан байна. Эндэ энэ […]тэйгээ даабари дүүргээд, ерэхэ жэлэй тоосоогоор ажаллажа байhан хүнүүдшье бии.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ (зүүн гарhаа): Тарбагатайн кондитерска фабрикын түрүү хүдэлмэришэд Елена […]монтовна Клементьева, Варвара Григорьевна Гордеева, Августа Сергеевна Громова, Полина Ил[…]оновна Китаева, Иван Петрович Казаков, Галина Мартыновна Тимофеева.

З. ВЕСНИНАГАЙ фото.

КПСС-эй ОБКОМОЙ III ПЛЕНУМ

БАЙГАЛ ШАДАРХИ БАЯЛИГУУДЫЕ ЗҮБӨӨР АШАГЛАХА

КПСС-эй обкомой секретарь К. М. ПРОДАЙВОДАГАЙ хэhэн элидхэлhээ

КПСС-эй ЦК ба СССР-эй Министрнүүдэй Совет «Байгал нуур шадархи байгаалиин баялигуудые зүбөөр ашаглаха ба hайн байлгаха ябадал хангахын тула нэмэлтэ хэмжээнүүд тухай» тогтоол абаhан байна. Энэ тогтоол хадаа ороной байгаалиин баялигуудые улам арьбадхаха ... хэрэглэхэ болон хамгаалан сахиха хэрэгтэ манай партиин ба правительствын саг анхаралаа хандуулжа байдагые гэршэ болоно, — гэжэ КПСС-эй обкомой секретарь нүхэр К. М. Продайвода элидхэлээ эхилнэ.

Элидхэлэйнгээ эхиндэ элидхэлшэ Байгал далайн ушар удха ... тухай дэлгэрэнгы тогтоо. Тэрэнэй арадай ... ашаглаха ... ехэ удха ... элирхэйлэн хэлээ. ... хамгаалха, тэдэниие зүбөөр ашаглаха асуудалнууд ... табиhан жэшээ ... элидхэлшэ тэмдэглэбэ.

... шадархи байгаалиин баялигуудые зүбөөр ашаглаха, тэрэ ... хамгаалха зорилгоор тусгаар ... хоёр жэлэй саада тээ ... Министрнүүдэй Соведэй ... тухай элидхэлшэ хэлээ. ... зуураа тэрэ тогтоолой хэр бэелүүлэгдэжэ байhан ту... дэлгэрэнгыгээр тогтоhон. Удаань КПСС-эй ЦК-гай ... СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй абаhан тогтоолой удха тухай элидхэбэ.

... хэлэгдэhэн тоотоолнуу... лүүлэн, hүүлэй үедэ Байгалда шудхадаг уhа мүрэ... сэбэр байлгаха зорилгоор олон түхеэрэлгэнүүд бариг... ашаглалгада оруулагдаhан. Тэрэ тоодо Улаан-Удын ... угаадаг фабрикын, «...машина» заводой, Улаан-... ТЭЦ-эй, Хяагтын пивын заводой, Улаан-Удын авиационно болон прибор бүтээлгын заводуудай түхеэрэлгэнүүд орологоно. Промышленна предприятинуудай ургаhан уhа сэбэрлэхэ түхеэрэлгэ барилгада мүнгэ hомололго hүүлэй үедэ нилээд ехэ болоо. Тэрэниие хэрэглэлгэшье яhала hайжа гаа гэжэ элидхэлшэ олон тоо, баримтануудые дурдан харуулба.

Тиихэ зуураа энэ шухала хэрэг ябуулгада ушардаг дутагдалнууд тушаа элидхэлшэ горитой тогтоhон байна. Байгал шадархи предприятинуудые уhа сэбэрлэхэ түхеэрэлгэнүүдтэ 1973 ондо гүйсэд дүүргэхэ гэhэн эрилтын табигдаhан ушартай дашарамдуулан, тэрэниие бэелүүлхэ гол зорилгонууд тушаа элидхэлшэ горитой анхарал хандуулаа.

Гол мүрэнүүдээр модо урадхуулдаг ябадал Байгал нуурай уhан ехэ муухай болгодог байна. Тиимэ тула «Забайкаллес» комбинат 1972 ондо нигэжэ модо урадхуулха ушарые огто болюулха талаар хэмжээнүүдые абажа байна. Үдэ, Худан, Анаа, Хүрэ, Түрхэнэ голнуудаар модо урадхуулга 1971 ондо болюулагдаа. Тиихэдэ хойто жэлдэ Баргажан, Итанца голнуудаар модо урадхуулга болюулагдахаар хараалагдана. Тиихэ зуураа «Забайкаллес» комбинат хадаа 1975 он болотор эдэ голнуудай эрьеэр хаягдаhан, уhанда шэнгэhэн модонуудые дууhан сутлуулха, сэбэрлэхэ талаар ехэ хүдэлмэри хэхэ байна.

Һүүлэй жэлнүүдтэ модо урадхуулдаг голнуудые зубшуулан, 958 километр утатай автомобильна болон түмэр харгы татагдаhан байна. Тиихэдэ түмэр зам дээрэ 7 томо складууд болон бусад түхеэрэлгэнүүд баригдаа. Иигэжэ Худанай, Хүрбын, Хүртэйн, Хориин, Хандагайн леспромхозууд уhанай эрьедэ модо буулгахаяа болибо. Байгал соогуур модо hаллаха хүдэлмэри нарижуулагдажа, шэнэ арганууд нэбтэрүүлэгдэжэ байна. Тэрээнтэй хамта Баргажанай адагай болон Түрхэнын адагтахи модо багсалгын портнууд шэнэдхэн хубилгагдажа байна Гэхэ зуура, энэ шухалашье, ехэшье хүдэлмэри бүтээхэ талада ушардаг дутагдалнууд тушаа элидхэлшэ мүн лэ тогтоо.

Бэлэдхэгдэhэн модые дууhан комплексноор ашаглан хэрэглэхэ гэшэ республикын модоной ажахын болон модо болбосоруулгын промышленностин хүдэлмэрилэгшэдэй бэелүүлхэ гол зорилгонууд болоно. Энэ зорилгые яажа бэелүүлхэ, ямар хэмжээнүүдые саашадаа абтаха байhан тушаа элидхэлдэ онсо тогтобо. Модо үйлэдбэрилгэдэ шэнэ технологи үргэнөөр нэбтэрүүлхэ, доодо складуудые ниилүүлэн томоруулха гэхэ мэтын шухала хүдэлмэринүүд бүтээгдэхэ болоно. Модо комплексноор болбосоруулан ашаглаха хэмжээ ябуулгада Сэлэнгын целлюлозно-картоной комбинадай түрүүшын ээлжээнэй ашаглалгада ороходо ехэ үүргэ дүүргэхэ байна. Тус комбинат түрүүшын үедэ жэл соо 140 мянган тонно картон үйлэдбэрилхэ хараатай. Тиимэhээ энэ предприятиин барилгые хурдадхаха, саг соонь ашаглалгада оруулха асуудалнууд тушаа элидхэлшэ тогтоо.

Саашань үргэлжэлүүлхэ зуураа, элидхэлшэ Байгал шадархи ой тайгын модо зүбөөр ашаглаха асуудалда анхаралаа табяа. Хэрбээ урдань комбинадай леспромхозууд гол түлэб республикын түб шадар, Үдэ гол болон түмэр зам шадар оршодог байhан. Харин модоор баян Захааминай, Түнхэнэй, Яруунын аймагуудта модо бэлэдхэл эрхилэгдэдэггүй байгаа бшуу. Нэн түрүүндэ Яруунын хүбшэ тайгын модо ашаглаха шухала болоно. Тэрэнэй түлөө бэлэдхэлэй хүдэлмэри энэ табан жэлэй туршада эхилхэ зэргэтэй.

КПСС-эй ЦК-гай ба СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй тогтоолой ёhоор республикын ой модые зүбөөр ашаглаха асуудал шиидхэлгэдэ ой модоной ажахын хүдэлмэрилэгшэд ехэ үүргэ дүүргэхэ байна. Тэрээнтэй дашарамдуулан, республикын ойн ажахын министерствын, нютагуудтахи лесхозуудай ойрын үедэ бэелүүлхэ зорилгонууд тушаа элидхэлшэ горитой тогтобо. Тиихэдээ ой модо сахин хамгаалха, залуу модо гэмтээхэгүй, модо тариха, ой тайгые сэбэр байлгаха асуудалнуудта анхаралаа хандуулба. Хэнэйшье мэдэhээр, хүбшэ тайгын модон түймэрhөө боложо ехэ гэмтэлдэ ородог байна. Тиимэhээ түймэр сараха хэрэгтэ али олон хэмжээ ябуулганууд зорюулагдана. Тиигэжэ түймэрhөө боложо ой модоной гэмтэхэ ябадал бага боложо байна. Гэхэ зуура, гүрэндэ ехэл хохидол ушаруулhаар. Илангаяа колхоз, совхозуудай мэдэлдэ байдаг ой мууса харуулагдана.

Байгал шадархи байгаалиин баялигуудые хамгаалан сахиха ябадалда hалхин ба уhанhаа боложо газарай хүрьhэнэй гэмтэлгэтэй тэмсэхэ хэрэг горитой hуури эзэлнэ. Гэхэ зуура, Байгал шадархи газар дайдын хүрьhэнэй гэмтэлгые сараха зорилгоор агротехническэ, агролесомелиоративна болон гидротехническэ хэмжээ ябуулганууд хангалтагүйгөөр дүүргэгдэжэ байна. Хяагтын, Сэлэнгын, Улаан-Удын, Хориин болон Баргажанай аймагуудта hүүлэй үедэ hалхинай болон уhанай аюулhаа боложо, газар ехээр гэмтэдэг болоо.

Газарай хүрьhэнэй гэмтэлгэтэй тэмсэхэ талаар хүдэлмэри огто ябуулагдадаггүй гэжэ хэлэхын аргагүй. КПСС-эй ЦК-гай болон СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй 1967 оной энэ асуудалаар зорюута абаhан тогтоолые бэелүүлэн, КПСС-эй обком пленум дээрээ тус асуудал зүбшэн хэлсэжэ, комплексно хэмжээ ябуулгануудые хараалhан байна. Тэдэ хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлэн, лесхозууд, колхозууд болон совхозууд элhэнэй дабшасые зогсоохо зорилгоор горитой газарта зурууд зуруудаар модо hуулгаhан, газар элдүүрилгые hайжаруулха, тиигэжэ хүдөө ажахын ургамалнуудай ургасые дээшэлүүлхэ талаар горитой хүдэлмэринүүдые бүтээhэн байна. Газарай хүрьhэнэй hалхин болон уhанhаа боложо гэмтэхэ ябадалтай тэмсэхэ хүдэлмэри hайжаруулха зорилгоор Новоселенгинскэ мелиоративна станци эмхидхэгдэhэн байна. Тэрэ станци хадаа Сэлэнгын болон Зэдын аймагуудта бодото хүдэлмэри хэжэ байдаг. Тиихэдэ иимэ станцинуудые Баргажанай, Хяагтын, Хориин аймагуудта бии болгохо бэлэдхэлэй хүдэлмэри хэгдэжэ байнхай. Эдэ станцинууд энэ ябажа байгаа түсэбтэ табан жэлэй үедэ бултадаа байгуулагдаха ёhотой.

Республикын 113 колхозууд болон совхозуудта севооборот зохёогдожо, хүсэндөө оруулагданхай. Газарай хүрьhэн агрохимическэ талаар шэнжэлэгдэжэ, картограмма табигданхай. Иигэжэ үтэгжүүлгэ ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэхэ арга олгоhон байна. 1968 ондо газар тарьялан эрхилхэ гурим зохёогдоhон юм. Тиихэдэ уhалагдадаг газарай хэмжээе үргэдхэхэ, hайнаар ашаглаха, сабшалангай ашаг үгэлгые дээшэлүүлхэ хэмжээнүүд бэелүүлэгдэнэ. 1967—1970 онуудай туршада республикын колхоз болон совхозуудта 62 мянган гектар газар дээрэ ороохото ургамалнуудые зурууд зуруудаар тариха севооборот табигданхай. Газарай хүрьhэнэй ехээр гэмтэhэн 7 мянган гектарта үтэгжүүлгын хүдэлмэри хэгдэhэн байна. Элhэнhээ боложо гэмтэхэ ябадал сараха зорилгоор 8500 гектар газарта мүн горитой хүдэлмэри хэгдээ гэжэ элидхэлшэ тэмдэглээ.

Тиихэ зуураа 1967 ондо хараалагдаhан хэмжээ ябуулганууд хүсэд hайнаар дүүрээ гэхын аргагүй. Зарим зүйлнүүдынь хангалтагүйгөөр дүүргэгдэжэ байна гэжэ тоо, баримтануудые дурдан тэмдэглэhэн байна. Агротехникын заабаринуудые баримталаагүйhөө боложо, hуулгаhан модоной 60 процент хосорhон байха юм. Тиихэдэ поли хамгаалха зуруудуудта гансал нарhа тариха гэhэн заабариин буруу байhые мэдэжэ байгаад, ой модоной ажахын министерство уляангир болон ильма гэхэшэлэн hуулгаха модогүй байшоо. Энэ хэрэгтэ хайхарамжагүйгөөр хандаhан Хурамхаанай, Баргажанай, Зэдын, Хориин, Хэжэнгын, Загарайн аймагуудай ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд шүүмжэлэгдээ.

Шаблаагүй анзаhатай плугаар газар элдүүрилхэ арга республикын колхоз, совхозуудта тон хангалтагүйгөөр нэбтэрүүлэгдэнэ. Хэмжээ ябуулгын ёhоор болоходо, иимэ аргаар 96 мянган гектар газар хахалагдаха зэргэтэй байhан аад, ойройдоол 9200 гектарта иимэ элдүүрилгэ хэгдээ. Тиихэдэ олон ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд тусхай зэмсэггүйбди гэhэн шалтаг баридаг. Тэрэнь зарим ушарта зүбшье байжа магад. Гэбэшье, Хэжэнгын, Улаан-Удын, Хориин, Загарайн аймагуудай ажахынууд иимэ зэмсэгүүдые абахаяа арсадаг байха юм.

Энэ асуудал тушаа элидхэлшэ тогтохо зуураа, газарай хүрьhэнэй уhанhаа боложо гэмтэхэ ябадалтай тэмсэхэ хүдэлмэри мүн лэ хангалтагүйгөөр ябуулагдажа байна гэжэ тэмдэглэбэ. Жэл бүри бороогой уhанhаа, гол горходой үерhөө боложо, ехэ газар гэмтэнэ. Энэ хүдэлмэриие эрхилхэ уялгатай республикын мелиорациин ба уhанай ажахын министерство өөрынгөө урдахи зорилго даб дээрэ мууса бэелүүлнэ гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй.

Барилгын материал болохо элhэ болон хайр шулуу малтажа абаха ябадал гуримшуулагдаагүй байhаар. Барилгын, промышленна, харгын болон хүдөө ажахын олон эмхи зургаанууд элhэ болон хайр шулуу абахын тула газар малтадаг байна. Тиихэдээ тэдэнэр ехэнхи ушарта иимэ хүдэлмэри хэхэ гурим эбдэдэг. Тиигээд энэ хүдэлмэри дүүргэhэнэйнгээ hүүлээр тэрэ газараа жэгдэлэнгүй, хамаагүй хаяжархидаг ушар хаа хаанагүй үзэгдэдэг. Энэ талаар Галуута-Нуурай шахтоуправлениин, харгы заhабарилха ба бариха уялгатай эмхи зургаанууд илангаяа шүүмжэлэлдэ ороhон байна. Тиигээд саашадаа энэ хэрэгые гуримшуулха асуудалнууд тушаа элидхэлшэ хэлээ.

— Загаhанай ажахын асуудал тушаа КПСС-эй ЦК-гай ба СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй тогтоол соо ехэ анхарал хандуулагдана. Байгал шадар загаhа барилга hүүлэй жэлнүүдтэ эли бодо доошоо ороо. Энэ юун дээрэhээ болооб гэхэдэ, нуурнууд болон гол мүрэнүүдтэ загаhанай үсөөн болоhонhоо шалтагаална, — гэжэ элидхэлшэ хэлэнэ.

Байгал нуурта загаhа элбэгжүүлхэ шухала асуудал муугаар шэнжэлэгдэнхэй гэжэ сэхэ хэлэхэ ушартай болоно. Улаан-Үдэдэ түбхинэhэн загаhанай ажахын научно-шэнжэлэлгын Сибириин институдай Байгалай отделени энэ асуудал шиидхэлгэдэ сэхэ хабаатай.

Загаhанай түрэhөө хаяжа үдэдэг газарнуудай муухай байдагhаа, гол мүрэнүүдээр модо урадхуулдаг шалтагаанhаа уламжалан, загаhанай үсөөн болоhониинь харагдана. Тиихэдэ загаhа барилгын гурим эбдэгдэнэ. Тэрэшэлэн загаhа үсхэбэрилхэ заводуудай барилга хурдадхаха шухала болоhон тушаа элидхэлшэ хэлэhэн байна. КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй абаhан тогтоолой ёhоор болоходо, энэ түсэбтэ табан жэл соо Сэлэнгын, Байгалай, Баргажанай загаhа үсхэбэрилдэг заводууд баригдаха ёhотой. Гадна Большеречинскэ заводой хүсэн нилээд ехэ болгогдохо зэргэтэй. Тиихэдэ Галуута-Нуурта, мүн Яруунын нуурнуудта загаhа олзоборилгын ажахынууд энэ табан жэлэй туршада байгуулагдахаар хараалагдана.

Эдэ барилгануудай онсо удха шанартай ба гол магистральhаа эдэнэй холо байдаг ушарhаа боложо, загаhа үсхэбэрилдэг заводуудай барилгые тусхай барилга-хабсаралгын трестдэ даалгаха гэhэн шиидхэбэри абтанхай. Тиимэ трест манай республика соо байгуулагдаха юм. Гэбэшье тэрэнь даб дээрэ эмхидхэгдээгүй байhаар.

Элидхэлээ саашань үргэлжэлүүлхэдээ, нүхэр Продайвода Байгал шадархи байгаалиин баялигуудые зүбөөр ашаглаха, хамгаалха гол шухала асуудалнууд научна, экономическа талаараа гүйсэд дүүрэн шэнжэлэгдээгүй байhан тушаань хэлээ. Байгалай асуудалые шэнжэлэлгэдэ элдэб олон научно-шэнжэлэлгын, проектнэ институдууд хабаададаг. Зүгөөр тэдэнэр ами аминдаа ашаг үрэ багатайгаар хүдэлмэриеэ ябуулна гэжэ тэрэ тэмдэглээ. Ушар иимэhээ энэ эрдэм болон экономическа шэнжэлэлгын хүдэлмэриие нэгэдхэн, гүнзэгы баримтатай түсэбэй ёhоор эрхилхэ шухала байhан тушаа хэлэбэ. Энэ зорилгоор СССР-эй Наукануудай Академиин Сибириин отделениин Буряадай филиалай үүргэ улам дээшэлүүлхэ ёhотой болоно.

Байгал шадархи байгаалиин баялигуудые ашаглаха ябадалда эндэ томо томо элүүржүүлгын комплекснуудые, ажалшадай амаралтын болон туризмын зоно байгуулха хэрэг гол шухала зүйл болоно. Мүнөө эндэхи байгаалиин баялигууд энэ талаар тон эмхидхэл муутайгаар хэрэглэгдэжэ байна. Байгалай болон Котокель нуурай эрьенүүдээр элдэб жэжэхэнүүд турбазанууд баригдана. Ушар иимэhээ саашадаа амаралтын болон туризмын зононуудые ниитэ түсэбөөр байгуулха шухала байhан тушаа элидхэлшэ анхаралаа онсо хандуулба.

Элидхэлэйнгээ түгэсхэлдэ КПСС-эй ЦК-гай ба СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй абаhан «Байгал нуур шадархи байгаалиин баялигуудые зүбөөр ашаглаха ба hайн байлгаха ябадал хангахын тула шухала нэмэлтэ хэмжээнүүд тухай» тогтоолые бэелүүлхын түлөө областной партийна организаци бүхы хэмжээнүүдые абаха уялгатай гэжэ элидхэлшэ пленумдэ хабаадагшадые найдуулба.

ЭЛИДХЭЛ ТУШАА ҮГЭ ХЭЛЭЛГЭ

КПСС-эй ЦК-гай болон СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй «Байгал нуур шадархи байгаалиин баялигуудые зүбөөр ашаглаха ба hайн байлгаха ябадал хангахын тула шухала нэмэлтэ хэмжээнүүд тухай» тогтоолой дүүргэлтын ябаса тухай» асуудал зүбшэн хэлсэлгын эхилхэдэ КПСС-эй Кабанскын райкомой нэгэдэхи секретарь **В. И. Титов** үгэ абана.

— Кабанскын аймагай ажалшад КПСС-эй ЦК-гай ба СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй абаhан Байгалай тогтоолые ехэ баяр баясхалангаар угтаба. Байгаалиин ...аг шэмэг болохо Байгал ... парти болон правительство анхаралаа айхабтар ехээр хандуулжа байhандань омогорхоно. ... манай аймагай коммунистнууд, бүхы ажалшад энэ до... тон анхаралтайгаар шу... байна. Тиигэхэ ёhотойшье. ... аймаг Байгалай эрьеые ... оршодог гэжэ пленумдэ ... ажалшад hайн мэдэнэ, — гэжэ ... эхилнэ.

... шадархи оршон тойро... Сэлэнгын адагай газар дай... байлгаха, тэндэхи бай... баялигуудые хамгаалха ... КПСС-эй райком, аймсовеэдком али олон хэмжээ ... ябуулганууды бэелүүлhэн байна. ...суудал зүблөөн дээрэшье ... хэлсэгдэhэн байха. Эдэ ... ябуулганадай бэелүүлгэ ... тэды hайн үрэ дүн харуу... ...эшье манай байдалда ...гдээгүй асуудалнууд олон ... тэрэ тэмдэглээ. Тиихэдээ ... нуур соогуур модо hаллан ... хүдэлмэриие шэнэ гури... ...дэг болохо ябадал түр... сааг ерээ. Модо буулгадаг ... шадархи газарые гүнзэгы ... хүдэлмэри 1967 онhоо .... Тиигэбэшье энэ хү... мүн лэ хангалтагүй ...дажа байhан тухай хэлэбэ. ... нуурай эрье шадарые ...йлгаха шухала. Гэбэшье ... ехэ үерhөө боложо, элдэб модо, шулуун, шорой ... хаягдаhан байна. Тэрэ...лэхэ гэжэ хэншье орол...

... Титов саашань хэлэхэ ... «Байгал нуурай загаhанай ... улам элбэг болгохо ... тушаа тогтоо. Тиихэдээ ... үсхэбэрилдэг заводуудай ...ние шүүмжэлбэ. Гадна ...магта Байгалай эрьеэр ... ехэ олон турбазанууд ба... Түмэр замай отделе... ...най комбинадай ажал... амархадаа, эндэхи бай... баялигые наринаар сахи... оролдодог. Тиигэн гэхэ... ...рим нэгэн хайша хэрэгээр ... байна. Ушар иимэhээ ... Байгалай эрьеые ариг ... гуримтайгаар байлгаха ... гэжэ хэлэбэ.

... үерлэдэг ушарhаа бо... Кабанскын аймаг хэр угhаа ...элдэ ородог юм. Тэрэн... ...алан 1938 ондо Сэлэн... баруун эрьеые бү... хүдэлмэри хэгдэhэн ... Иигэжэ 32 километртэ ...гдөөд лэ, саашаа иимэ ... хэгдэхээ болишоhон ... иимэhээ энэ хэрэг үргэ...лхэ шухала болоhон ту... хэлэгшэ тогтоhон байна.

— Хориин аймаг хадаа газарайнгаа талаар муушагшье hаа, ой тайгаар республика соогоо баян гэжэ тоологдодог. Тиимэhээ тэрэ баялигые зүбөөр ашаглаха асуудал хүн бүхэнэй анхарал татадаг. КПСС-эй ЦК-гай ба СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй тогтоолые бэелүүлэн, энэ баялигые зүбөөр ашаглаха талаар манай аймагай ажалшад зарим тэды хүдэлмэри хэhэн байна, — гэжэ КПСС-эй Хориин райкомой нэгэдэхи секретарь **П. М. Павлов** мэдүүлнэ.

Һүүлэй жэлнүүдтэ аймагай леспромхозууд 200 гаран километртэ автомобильна харгы баряа. Урдань гансал нарhан модо бэлэдхэдэг hаа, мүнөө шэнэhэ, хуhа болон уляаhан модо отолдог болонхой. Модо шэрэлгэдэ шэнэ технологи хэрэглэдэг болоhоной ашаар залуу модоной гэмтэлгэ, тэрэшэлэн гээлтэ нилээд хороогдоо. Сабшалан болон бэлшээри гэмтээхэ, хаядаhан модоор дараха ушар усадхагдаа.

Гэхэтэй хамта модо шэрэхэ харгын барилгын хүдэлмэри үшөөл hанаhанда хүрэжэ хэгдэдэггүй байhан тушаань тогтобо. «Забайкаллес» комбинат hүүлэй жэлнүүдтэ харгы барилгада мүнгэ багаар hомолдог болоо. Мүнөө шэнэhэ бэлэдхэдэг болоод байхада , харгы барилга ба заhабарилгада ехэ анхарал табяагүйдэ аргагүй. Харгы муутайhаал боложо, хабар, зунай сагта леспромхозууднай модо бэлэдхэхэ түсэбөө дүүргэжэ шаданагүй.

Үгэ хэлэгшэ мүн тэрэшэлэн гэр байрын болон культурно-ажаhуудалай барилгануудта мүнгэн багаар hомологдоно гэжэ хэлэбэ. Тэрэнhээ боложо леспромхозуудта хүдэлдэг хүнүүдэй ондоо тээшээ ябашаха ушар гарана. Энэ хэрэгтэ анхаралаа хандуулхыень эрилтэ хэнэ. Мүн түмэр харгын барилгын хүдэлмэри болюулагдаад байна. Тэрээнhээ боложо бэлэдхэгдэhэн модо саг соонь доодо склад хүрэтэр шэрэхэ хүдэлмэри унжагайруулагдана бшуу.

— Байгал шадархи байгаалиин баялигуудай арадай ажахын ехэ удха шанартай байhые хараадаа абажа, партиин райком, аймгүйсэдком, арадай хиналтын аймагай комитет, партийна эхин организацинууд энэ асуудалда саг үргэлжэ анхаралаа хандуулжа байдаг юм. 1185 мянган гектар газар ой тайгаар хушагданхай. Тиимэhээ эндэ модо бэлэдхэл ехээр хэгдэжэ байдаг. Олон жэлэй туршада бэлэдхэгдэhэн модон Түрхэнэ, Итанца, Ангир гэжэ голнуудаар урадхуулагдажа байна. Тиигэжэ эдэ голнуудай hаба модондо дарагданхай. Модо уhаар урадхуулхын тула аймаг соо ехэ хүдэлмэри ябуулагдажа байhан зэргэтэй, — гэжэ КПСС-эй Прибайкалиин райкомой нэгэдэхи секретарь **Н. Е. Шелковников** мэдээсэнэ.

Тиихэ зуураа үгэ хэлэгшэ отологдоhон модо модо болбосоруулдаг газарта сэхэ абаашаха асуудалнууд тушаа гол анхаралаа зорюулба. Иимэ эмхидхэл хэхын тула барилгын ехэ хүдэлмэри хэрэгтэй болоно. Тиимэhээ харгы барилгын хүдэлмэридэ мүнгэ хэрэгтэй соонь hомолхыень, бульдозер, экскаватор, автогрейдер, автосамосвал, модо шэрэдэг машина болон бэшэ техникэ хубаариинь зэргээр үгэхыень «Забайкаллес» комбинадта хандана.

Ой модо хамгаалха, тэндэ гурим тогтоохо асуудалнуудта аймагай хүтэлбэрилхы органууд анхаралаа онсо хандуулна. Илангаяа ой тайгада болодог түймэр арадай ажахыда ехэ хохидол үзүүлнэ. Манай аймагта амаралтын, туризмын газарнуудай элбэгжэhэнhээ боложо hүүлэй жэлнүүдтэ түймэр болохо ябадал олошоронхой. Тиимэhээ амаралтын газарнуудта, ой соогуур аяншалгын үедэ галай аюулhаа hэргылхэ, нарин сэбэр байдал сахиха хэрэгтэ онсо анхарал табижа, тусхай гурим зохёохо шухала болоо гэжэ үгэ хэлэгшэ тэмдэглэбэ.

Прибайкалиин аймагай газар дайда хүн зоной амарха, сэнгэхэ талада ехэ таарамжатай, үзэсхэлэн hайхан нютаг юм. Тиимэhээ эндэ ой модоной парк, амаралтын баазанууд болон гостиницануудые барихаар түсэблэгдэнэ. Тиихэдэ Котокель нуурай эрьеэр амархаяа ерэгшэдэй тоо жэлhээ жэлдэ олон боложо байдаг. Мүнөө энэ нуурые тойроод Улаан-Удын промышленна предприяти болон эмхи зургаануудай арбан турбаза баригданхай. Турбазануудые барихаяа газар эриhэн мэдүүлгэшье яhала олон. Энэмнай hайн лэ хэрэг гээшэ ааб даа. Гэбэшье амаралтын газарнууд ямаршье түсэбгүйгөөр, тулюурханаар зохёогдоhон проектээр баригдана. Тиимэhээ энэ амаралтын зоно шадар нэгэшье столово, магазин болон соёл культурын эмхи зургаанууд баригданагүй. Энээнhээл боложо эндэ амарагшад культурно-ажаhуудалай талаар хангалга муу гээд эрилтэ табидаг.

Горячинск курорт хадаа республикымнай эгээл үнинэй эмнэлгын газар болоно. Эндэ хаа хаанаhаа хүнүүд ерэжэ, бэеэ эмшэлүүлдэг. Эмшэлүүлхэ дуратайшуул угаа олон. Теэд тэдэ бүгэдэниие дууhан хангаха аргагүй. Тиихэдэ Ильинка тосхон шадархи халуун аршаан hаянай ехэ суурхажа байна. Зундаа эндэ ерэжэ, бэеэ аргалуулагшад, үнэхөөрөө, нилээд hайжаржа бусадаг. Зүгөөр эндэмнай хүнүүдэй байха байра байдал, эмнэлгын газар мүртэй үгы бшуу. Ушар иимэhээ Горячинск курортын дэргэдэ, тэрэшэлэн Ильинка шадар санаторинуудые шэнээр бариха хэрэг түргэнөөр шиидхэхэ шухала болоод байна гэжэ үгэ хэлэгшэ онсолон тэмдэглэбэ. Гадна турбазануудые бариха хэрэг гуримшуулха тон шухала болонхой.

«Забайкаллес» комбинадай главна инженер **Л. Д. Шопхоев** үгэ абана. Байгал шадархи байгаалиин баялигуудые зүбөөр ашаглаха, hайн байлгаха зорилгоор «Забайкаллес» комбинадай мэдэлэй предприятинуудай коллективүүдэй hүүлэй үедэ хэжэ байhан хүдэлмэри тушаа тэрэ дэлгэрэнгыгээр тогтобо. Тиихэ зуураа энэ хэрэгтэ ушардаг дутуу дунда зүйлнүүдые тодорхойлоо. Модо гол мүрэнүүдээр урадхуулхаяа болиhон ушарhаа дашарамдан, мүнөө модо шэрэхэ транспорт дуталдадаг болоо. Мүн тэрэшэлэн ой модые зүбөөр ашаглаха асуудал шиидхэлгэдэ дутагдал бии гэжэ тэмдэглэбэ. Байгал нуурай болон гол мүрэнүүдэй эрьеэр хаягдаhан, уhанда шэнгэhэн модо сэбэрлэхэ техническэ хэмжээн мүртэйгөөр мүнөө болотороо зохёогдоогүй.

Пленум дээрэ үгэ хэлэhэн Улаан-Удын авиационно заводой директор **С. И. Исаев** уhа сэбэрлэхэ түхеэрэлгэнүүдэй барилгын хэр зэргэ ябуулагдажа байhан тушаа тогтобо. Тиихэдээ түсэбөөр хараалагдаhан эдэ барилганууд саг болзор соогоо сүм баригдаха байна гэжэ тэрэ мэдүүлээ.

— Байгал шадархи байгаалиин хамгаалха, оршон тойронхи ой тайга зүбөөр хэрэглэхэ асуудалда зорюулагдаhан тогтоолнууд hүүлэй жэлнүүдтэ баталан абтаа, — гэжэ республикын ой модоной ажахын министр **Н. Е. Медведев** хэлэнэ. Эдэ тогтоолнуудые бодото дээрэнь бэелүүлхэ талаар зарим тэды хүдэлмэри хэгдээ. Ой тайга хамгаалха, байгаалиин энэ баялигые арьбадхаха ёhотой республикымнай модоной ажахын хүдэлмэрилэгшэд үнгэрhэн табан жэлэй үедэ 33 мянган 300 гектарта модо hуулгаhан, 64 мянган гектарай модо хамгаалха хүдэлмэри хэhэн.

Харин зарим тэды хүдэлмэринүүд хэгдэбэшье, байгаалиин баялигые ашагтай hайнаар хэрэглэхэ талаар ёhотой тэмсэл ябуулагданагүй. Республикымнай модо бэлэдхэлэй промышленностин предприятинууд, модо отолон унагаахадаа, ургажа байгаа залуу модые гэмтээхэгүй технологи хэрэглэжэ эхилбэшье, зарим газарта үлүү ехээр модо бэлэдхэhэн зандаа.

Иимэ ябадал байгаалида ехэ хохидол ушаруулна гэжэ үгэ хэлэгшэ тэмдэглээд, ой модоор элбэг республикын зарим аймагуудта шэнэ леспромхозуудые эмхидхэхэ бэлэдхэл хэхэ асуудалда анхарал хандуулба. Һүүлэй 12 жэлэй туршада 3 леспромхоз шэнээр байгуулагдаа. Яруунын аймагта Кондинска, Сосново-Озерско леспромхоз эмхидхэхэ материально-техническэ үндэhэ hуури байгуулха шухала болоо.

Харгытай, ондоошье зарим таарамжатай газарта модо бэлэдхэхэ гэhэн ябадал усадхаха шухала гэжэ тэрэ зааба. 1972 оной январиин 1-hээ модо бэлэдхэлэй шэнэ гурим леспромхозуудта хэрэглэгдэжэ эхилхэнь. Саашадаа модо бэлэдхэхэ холын хараата, адагынь 10 жэлэй түсэб зохёохо эрилтэ дүүргэхын тула бэлэдхэл хэхэ, «Забайкаллес» комбинадта комплексно тусхай 1—2 бригада эмхидхэхэ хэрэгтэй. Эдэ бригаданууд модо бэлэдхэлэй шэнэ технологи туршажа үзэхэ ёhотой болоно. Холын хараата түсэбэй зохёогдоогүй байhан сагта модоной отологдохо ёhотой газар заажа үгэхэнь бэрхэшээлтэй.

Нүхэр Медведев ой тайгые гал түймэрhөө, газарай хүрьhые уhа, hалхинhаа хамгаалха талаар хэгдэхэ хүдэлмэри тушаа тогтон хэлээ. Сэлэнгын лугомелиоративна станциие хэрэгтэй проектээр хангаха, Хурамхаан, Загарай, Хяагта, Хоридо иимэ станцинуудые эмхидхэхэ шухала гэжэ үгэ хэлэгшэ тэмдэглээ.

«Сибрыбниипроектын» Байгалай отделениин директор **Д. С. Норенко** үгэ хэлэхэ зуураа, загаhа үсхэбэрилгын, загаhа барилгын зарим шухала асуудалнуудта пленумдэ хабаадагшадай анхарал хандуулба. Республикын голнууд, уhан сөөрэмүүдтэ загаhа олошоруулха асуудал саашадаа зайлашагүйгөөр шиидхэгдэхэ ёhотой гээшэ. Байгал далайн hайн түрэлэй загаhа, илангаяа омоли олошоруулха хэрэгтэй. Энэ зорилгоор 1968 онhоо 1975 он болотор омоли барилга болюулагдаа. Тиигэжэ байгаалиингаа таарамжатай эрхэ байдалда энэ үнэтэ загаhан олошорхо юм.

Үгэ хэлэгшэ загаhа үсхэбэрилгэдэ hаад ушаруулдаг зарим баримтануудые элирүүлээ. Промышленна олон предприяти үйлэдбэридэ хэрэглэгдэhэн уhа ёhотой hайнаар сэбэрлэнгүйгөөр гол горхонуудта урадхуулна, тиигэжэ загаhанай ажахыда ехэ хохидол ушаруулагдана. Загаhые хуули бусаар бариха ябадалтай шанга тэмсэл ябуулха эрилтэ тэрэ хэбэ.

Парти, правительствын hүүлэй тогтоолой барилгашадта сэхэ хабаатай байhан тухай Буряадай барилгын управлениин начальник **К. А. Восканянц** тэмдэглээ. Энэ тогтоолой ёhоор управлениин коллективүүд уhа сэбэрлэлгын түхеэрэлгэнүүдые богони болзор соо барижа дүүргэхэ уялгатай юм. Улаан-Удэ городой, Сэлэнгын целлюлозно-картоной комбинадай сэбэрлэлгын түхеэрэлгэ түрүүшын ээлжээндэ тушаагдаха гэжэ түсэблэгдэнэ.

Бүхыдөө республика доторнай сэбэрлэлгын 55 түхеэрэлгэ баригдахаар хараалагдана. Тэдэнэй 18-ые гү, али гурбанай нэгэ хубиие управлениин барилгашад бодхоохо түсэбтэй. Энэ жэлдэ 4 миллион шахуу түхэригэй түхеэрэлгэ бариха байбал, 1972 ондо хоёр дахин ехэ барилга хэхээр хараалагдана.

Сэбэрлэлгын түхеэрэлгэнүүдые хараалагдаhан саг болзор соонь ашаглалгада оруулха хэрэгтэ hаад ушаруулдаг эмхидхэлэй, техническэ зарим дутагдалнууд тухай нүхэр Восканянц тогтон хэлээ. Промышленна предприятинуудай хэрэглэhэн уhые химическэ элдэб холисоhоо сэбэрлэхэ түхеэрэлгэ бариха тусхай 5-дахи управлени эмхидхэгдэhэн юм. Теэд энэ управлениин материально-техническэ хангалгань муу байhаар. Управлениие хэрэгтэй материал, техникээр хангаха, хүдэлмэришэдые нэмэжэ үгэхэ шухала болоо. Барилга эрхилхэ захил хэгшэд, проектнэ организацинууд хэрэгтэй техническэ документаци барилгашадта саг соонь үгэнэгүй, тэдэнэй ажал hаатуулна. Сэлэнгын ЦКК-гай сэбэрлэлгын түхеэрэлгэ барилгые түргэдхэхэ талаар яаралтай, шухала хэмжээнүүдые абаагүй hаа, комбинадай түрүүшын ээлжээе 1972 ондо ашаглалгада тушаажа шадахагүй гээшэбди гэжэ тэрэ мэдүүлбэ. Мүн Улаан-Удэ городой коллектор, сэбэрлэлгын түхеэрэлгэ барилга техническэ документаци үгы дээрэhээ ехээр унжагайруулагдана.

Мүнөө үеын эрилтэдэ хүрэмэ орёо барилганууды, сэбэрлэлгын түхеэрэлгэнүүдые барихын тула барилгын организацинуудай материально-техническэ үндэhэ hуури бэхижүүлхэ, проект зохёолгые hайжаруулха зарим асуудалнуудта үгэ хэлэгшэ тогтоод, энээндэ хабаатай организацинуудые хэмжээ абахыень уряалба.

— Сэбэр уhатай, үзэсхэлэн hайхан байгаалитай Байгал далай хүн бүхэнэй сэдьхэл зүрхэндэ ехэ дүтэ, үнэтэ юм, — гэжэ Улаан-Удын мяха-консервын комбинадай директор **Ю. В. Шитиков** мэдүүлээ. Комбинадаймнай ажалшад Байгал шадархи баялигуудые хамгаалан арьбадхаха, зүбөөр хэрэглэхэ тухай парти, правительствын hүүлэй тогтоолые ехэ хүлеэн абабад.

Далайн баялигуудые хамгаалха хэрэгтэ промышленна предприятинуудай уялга тон ехэ. Улаан-Үдэдэ hууриждаhан предприятинууд промышленна үлэгдэл, хаядаhатай, элдэб муухай холисотой уhа Сэлэнгэ гол уруу урадхуулха ёhогүй гээшэ. Тиимэhээ сэбэрлэлгын хуушан түхеэрэлгэнүүдые hэльбэн заhабарилха, шэнэ түхеэрэлгэнүүдые бариха шухала болоо. Хэдэн жэлэй саада тээ бодхогдоhон зарим түхеэрэлгэ мүнөө үеын эрилтые яашье хангажа шаданагүй.

Комбинадай зарим түхеэрэлгэ мүн лэ иимэрхүү. Энэ дутагдал усадхаха хэмжээн абтажа эхилээ. Баргажанай адагай, Захааминай мяханай комбинадуудай түхеэрэлгэнүүд нобшо удаанаар баригдажа байнхай. Наушкын комбинадай түхеэрэлгэ hэльбэн заhабарилха хэрэгтэй байна.

Парти, правительствын тогтоолые бодото дээрэнь бэелүүлхэ хэрэгтэ олониитын дүүргэхэ үүргэ ехэ юм гэжэ үгэ хэлэгшэ тэмдэглээд, комбинадай арадай хиналтын постнуудай ажал тушаа тогтон хэлээ. Арадай хинагшад үйлэдбэриин үлэгдэл, хаядаhанай цехүүдтэ хэр сэбэрлэгдэдэг байhые хинан шалгана.

Байгалай эрье шадар амаралтын, аяншалгын пунктнууд ямаршье гуримгүйгөөр баригдана гэжэ тэрэ шүүмжэлбэ. Иимэ байдал гуримшуулха саг ерээ. Далайн тунгалаг hайхан уhые сэбэрээр байлгаха, эндэхи баялигые хамгаалха, арьбадхаха гээшэ хүн бүхэнэй уялга мүн болоно.

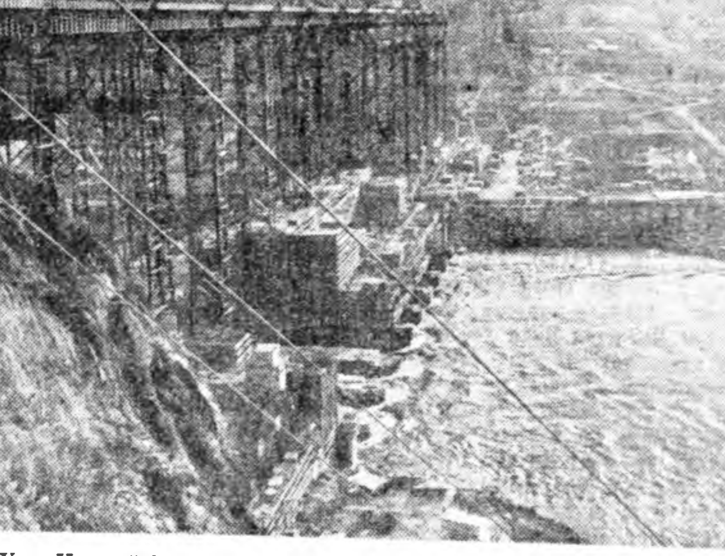
Республикымай арадай хиналтын комитедэй түрүүлэгшын орлогшо **Ф. И. Ченкиров** пленум дээрэ үгэ хэлээ. Модо отолон унагааха гурим наринаар сахиха, модые уhаар урадхуулхаа болихо асуудалда тэрэ тогтоо. Урда жэлнүүдтэ урадхуулагдаhан зарим модон доошоо шэнгэжэ, голнуудые муухай болгоо. Тэдэниие барижа абаха, эрье сэбэрлэхэ хүдэлмэри хараалагдаhан аад, ёhотоор ябуулагданагүй. Предприятинууд хоорондоо хэлсэжэ, энэ хүдэлмэри түргэдхэхэ уялгатай.

Модые ута зандань сигара болгон холбожо, далайгаар урадхуулха шэнэ технологи наринаар сахиха шухала. Мүн модо шэрэхэ эрье шадархи харгы барилгые түргэдхэхэ гээшэ ехэ зайлашагүй хэрэг болонхой. Нүхэр Ченкиров арадай хинагшадай ажал тухай тогтоо. Тэдэнэй элирүүлhэн зарим дутагдалнуудые тэмдэглэhэн байна. Промышленна зарим предприятинуудта сэбэрлэлгын түхеэрэлгын нобшо удаанаар баригдажа байhые тэрэ шүүмжэлээ. Сэлэнгын ЦКК-гай шухаг түхеэрэлгэ бариха зарим асуудал мүнөө болотор шиидхэгдээгүй байhаар. Арадай хинагшадай элирүүлhэн, мүн ондоо зарим дутагдалнуудые усадхаха хэрэгтэ республикын предприяти, организацинуудай коллективүүдэй, олониитын анхарал хандуулха тухай тэрэ тэмдэглээ.

— **Байгаалиин** баялигуудые хамгаалха, арьбадхаха, ашагтай hайнаар хэрэглэхэ асуудал мүнөө үедэ ехэ шангаар табигдажа байна, энэньшье ойлгосотой, — гэжэ Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи агнуури-олзоборилгын ажахын управлениин начальник **Н. Т. Антоненко** үгеэ эхилээ. Энэ асуудал шиидхэхэ ёhотой олон организаци хоорондоо холбоо барисаа байгуулха, тиигэжэ үрэ ехэтэйгээр хүдэлмэреэ эмхидхэхэ болоно. Манай республикын ой тайга ан гүрөөлөөр олон. Ангай үнэтэ ехэ арhан гүрэндэ тушаагдана. Олон түрэлэй шубууд бии. Теэд hүүлэй үедэ тэдэнэй тоо үсөөржэ байна. Загаhа, ан гүрөөл, шубуу хуули бусаар бариха, хюдаха ябадалтай эрид тэмсэл ябуулха шухала гэжэ тэрэ зааба.

***

Зүбшэн хэлсэhэн асуудалаар пленум зохихо тогтоол баталан абаа.

Усть-Илимэй ГЭС Ангар мүрэн дээрэ баригдажа байhан гурбадахи томо станци болоно. Энэ ГЭС 4 миллион 420 киловатт хүсэтэй байха юм.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Усть-Илимэй ГЭС-эй барилга дээрэ.

Э. БРЮХАНЕНКЫН фото. (ТАСС)

Ц-Д Дамдинжапов

Бадма Бата хоёр

Туужаһаа хэһэг

Уран зохёолшо Ц. ДАМДИНЖАПОВАЙ «Бадма Бата хоёр» гэжэ ном хэблэлһээ һаяар гарахань. Тэрэнэй һүүлшын нэгэ хэһэгые уншагшадай анхаралда табинабди.

МАНЗАН шэрээтэ урда урданайхиһаа бүри орой болотор унтажа, һайсал хурхиран, нилээдгүй турьян нэрьен хэбтэбэ. Аминиинь хаагдан алдаад, һэрин алдана. Тиигээд баһа гүнзэгыгөөр дахин унташаха юм. Ноён полковнигтой сэнгэжэ, нойр үргэһээ алдаһан байгаа гү, али Унгернын үнэн туһалагшатай хөөрэлдэжэ, тагнуулайнгаа нюусые хоблоһондоо сэдьхэл һанааниинь амаршоо гү? Шэрээтэ Манзан гэнтэ һэришэбэ. Зүрхэнэйнгөө ехэхэнээр сохиходонь залд гээ бэшэ аал даа. Унжагар ута болотороо һуняана. Эндэ тэндэнь ташагад, ташагад гэжэ, яһанайнь санханууд гарана. Хоёр сарбуугаа эльбэнэ. Һанаа алдан тамшаана. Ехээр хэхэрнэ, зосооһоонь бууза, хуушуурай үмхэй амтан гутажа, ойеынь гутаахадал гэнэ. Аманайнгаа ехээр хаташаһыень мэдэрэн, унтаридаа хэбтэһэн зандаа халима хундага наншад үргөөд, хэды еды охин элдажа, хүйтэншэг сай ууха гэжэ бодоно. Тиигээд хэбтэриинь хажуудахана һэнжыжэ байһан дохёогой ооһор угзаран татана. Хүлеэнэ. Хүлеэнэ. Аниргүй. Хүн ерэнэгүй. Дахяад, бүри шангаар угзаран татана. Баһа аниргүй. Угзарна, угзарна. Аниргүй, аниргүй. Ерэхэ юумэ үгы даа. Манзан шэрээтын зосоонь бусалжа, уур сухалынь аймшагтайгаар һүжэршэбэ. Зандан тулгуураа харааshална. Будүүн ууса, гэдэһэндээ банзалаа арай гэжэ багтаан шагтагалаад, улаан сэмбэ шаахайгаа ябуул үмдэн, шара торгон дэгэлээ нэмэрээд, зандан тулгууреа бахим адханхай юумэ жаган уруугаа мэдээтэй мэдээгүйгөөр гүйшэбэ.

Эрхэ шарахан, эрэ халзан нохойнь һүүлээ шарбагануулан, ойронь гэнтэ гүйжэ ерээд, шэрээтын сухалтайень мэдэхэ бэшэ һэн хадаа, урдуур хойгуурнь орёолдон, эрхэлжэ, шарбаганажа, хүлнүүдтэнь торолдоод, һаалта хэнэ. Тэрээнһээ боложо, Манзан шэрээтэмнай оро бодогүй орондоглон унашаба. «Алабал, алабал, абарыт» гээд хашхарха зуураа, хэниие хэндэнь гомдон хашхарһанаа мэдэжэ ядаад, бушуухан бодожо, сэлсэгэр өөхэн хүхэтэй хабтагар үбсүүгээ түхэреэлүүлэн эльбэжэ, ехээр иганан уухилжа, ёолон гэншэн байгаа һэн. «Эдэ муу хоёр шабинарһаа боложо иимэ харатайгаар унашабаб. Одоол гол аминдань хүрэхэл байхаб. Яба аниргүй байг, яба унташанхай байг. Мэнэ дуутай, ёотой болохо даа, нохойнууд. Үзөөрэйгты... Үбдэхысэ үбдэхэт» гэжэ хороо гаргажа байтараа, бодохо зуураа, «алахаб, муу золигуудые!» гэжэ бүри шангаар хашхараад, тэрэ жаган тээшээ холо холо алхалаад ябантараа, гэнтэ хажууданьбии болоод, баһа борбогоножо байһан эрхэ шарахан, эрэ халзан нохойгоо хараад зогсошобо. Эрхэлүүлхээ һанаа гэһэншни, тэрэнэйнгээ түбингиинь бажуужа, балбажа, балбажа садаад, тээ тэрээ руу шадалаараа шэдэжэрхибэ. Тэрэнь дадаганан, нарииханаар гангинан, хөөрхэй, хэбтэжэ байгаа бэлэй. Наһанайнь эсэс ерээ бэшэ аал даа.

«Арһыетнай хуулажа, мяхыетнай хэршэхэб, хара бармануудэ» гэһээр шэрээтын тэрэ жаган соогоо гүйжэ ороходонь хэншье үгы, хонжэн, хооһон байба. Бообо, маажуурай бутаргадаһан, бууза, хуушуурай хатаһан хальһанууд эндэ тэндэ хэбтэжэ, зүдэрүү зүльмэ дээрэнь бүри зутармаг муухай болгоно. Сагаан талханай үлэгдэл эндэ тэндэ нялаа шалаа урьяна. Аяга, шанага, амһартанууд хаа хаанагүй өөдэ руугаа харашаһан хэбтэнэ. Урданайхидал халуун сайшье үгы, хоншуухан эдеэншье алга. Шэрээтын шара гуулин гүсэ хогоосон. Гансал хара шэрэм горшоог соо хоёр-гурбан аяга болохо хүхэршэһэн хүйтэн муухай сай нилсайна. Буузын жэгнүүрэй оёорто хуршашаһан тоһотой хара хүрин шүлэн харагдана. Хуушуур шанаһан улаан шара шороб пялсагар тоһон байна. Иимэ «түбшэн» байдал Манзанай урдаһаа убайгүй хаража байбал даа. Шэрээтымнай зосоо хаб харанхы боложо, айдаһаниинь хүрэнэ. Зүрхэ зүлдэнь шэшэрнэ. Шабинар арилаа, тонилоо гээд мэдэрхэдэл гэнэ. Гансаараа хайшан гэжэ байхабиб гээд һанаата болоно. Саашань тобтойшогоор ухаа гүйлгэжэ, ингэжэ бодоно: «Иигээд хүндэ ямбамни дүүрэшэхэгүй юм аабза. Зобохо саг гэнтэ ерэхэгүй юм гээбы? Нөөхи хоёрни тэрэ харшан Митыб большевигтэ ошожо хоблоогүй юм аабза. Дан үнгэртэр сохигшо, наншагша һэм. Багшадаа дураа гутаха ёһогүй даа. Иигээд аймшагтай саг ерэхэнь гээшэ гү, яахань гээшэб. Барон Унгернтай барисаатай байһамни мэдэгдэжэ, совет гүрэнэй сэрэгэй коммунизмда дайрагдашахагүй хүн гээби даа. Бурхаан, Бурхаан... Шэгэмэни, Зунхава хараха, абарха юм бэшэ гү? Алдартай, буянтай хүн ха юмбиб... Хэн сайем шанаха, эдеэем хэхэ, хубсаһыем угааха гээшэб. Хэн хүлыем угааха, хуянгыем бажууха гээшэб...»

Хүйтэн хүхэ сай жэгнүүрэй оёортохи хүрин хара шүлэн хоёрые амһарта соо хэжэ абаад, Манзан шэрээтэ үргөөдөө ошожо, «Мүрынь ганса, мүргэлынь нэгэн» гэжэ бодоод, наншад уужа, гутамшаг тэрэ хоёр эдеэгээрээ даруулан, ойгоо гутан, охин һуугаа һэн. Шабинарынь үгы, сохихошье хүн алга. Мухардаһан харгы, муудаһан банзал боложол байна гээшэ аа гү? Хажуугаар гэдэһэниинь мушхан, газаа гүйхэ саг ерэжэ, шэнээ шадалыень ехээр унтараана.

...Бадма Бата хоёр Нарата үндэр дээрэ гаража, Ленин багшын хайрата дүрэ зурагые абаад, эртын һайхан улаан наранай гаража байһан зүг уруу баяр баясхалантайгаар зоришоо һэн. Заримандаа барһад урилдан гүйлдэнэ, заримандаа амяа даруулан, миил аалиханаар алхалнад.

— Иигээд лэ сүлөөдэ гарахамнай гээшэ. Ямар һайн юм. Яабалшье дахин гэдэргээ бусахагүйбди. Манзаншье магнайгаараа газар мүргөө гээшэ. Сагайнгаа ерэхэдэ, таанар партизануудта ошохот, тэндэ залуу сэрэгшэд болохот гэжэ Митыб ахайшни хэлээ һэн. Үгэдөө хүрэхэл хүн байха ёһотой,— гээд, Бата баяртайгаар зугаална.

— Манай ахайтан үгэдөө хэзээшье хүрэхэ байха даа. Үгэһэн даабариень дүүргэнтээ бэшэ аалди? Шэнэ, бүри хатуу даалгабари дүүргэхэ болохобди. Мүнөө бидэ нэр партизануудта ошожо, тэдэнэй зэргэдэнь орохо болохомнай бэшэ гү? Митыб ахай юун гэгшэ ааб (иигэжэ хэлэхэдээ һанаа алдана). Нөөхи һанамжа дурадхалаа хэлэхэбди. Шульцые гартаа оруулаа һаань, барон Унгернын хамаг нюусань эли болохо ха юм... Һайн саг ерэжэ ябана гэжэ мэдыш, нүхэр, — гэжэ Бадма баһал хүхюутэйгээр хөөрэнэ.

— Мэдэнэлдээ.

— Бишни баһал мэдэнэб даа.

Хүбүүд яаралтай урагшаа гүйлдэжэл ябана...

— Хүбүүд, аа, наашаа бушуухан ерэгты, — гэһэн мүнөөхи танил һайхан абяаниинь баһа бүри тодоор, бүри элихэнээр нөөхи газартаа ерэхэтэйнь сасуу дуулдашоо һэн. Бадма Бата хоёрой сэдьхэлдэнь нара ногоо таташаба.

— Митыб ахай, ноён полковник Шульц үсэгэлдэр Манзан шэрээтындэмнай ерээ. Хүндэ, ямба, бууза, хуушуур, архи, сай нилээдгүй адхараа, халяа даа. Полковнигой ябаһан хойно бидэ хоёрые шэрээтэмнай хулһан шугамаар бэшэ, нюрганай хуян тараадаг булсуутай гохигор хуһан модоор сохижо, хамар амаарнай шуһа нүжэ алдуулаа. Бидэ тэрэ Манзанайда байхаяа оройдоошье болёобди. Партизан отрядта байдаг болохомнай, Митыб ахай, — гэжэ нилээдгүй гомдол муулартайгаар Бадма хөөрөөгөө эхилбэ.

— Яагаа бузар хэрзэгы ламбагай гээшэб! Хаанаһаа хоро шаранинь иимэ муухайгаар хүдэлнэб? Юунэй түлөө тиимэ хатуу харьяадаар сохёо, наншаа гээшэб? — гээд, Митыб ахай зэбүүрхэн асууна.

— Ноён поковнигой бидэнэрые «шабинарнууд» гэхын орондо «шабарнууд» гэхэдэнь, нэгэ багахан энеэлдэжэрхёобди. Тэрэнэймнай түлөө тиимэ зэрлиг хатуугаар сохёол даа, — гэжэ Бата үнэниинь үнэн соонь гомдолтойгоор хэлэжэрхибэ.

— Тархяа залгиг, тагалсагаа эдиг, хаанаһаа уур сухалынь иимэ бэлэн улхархай соогоо байдаг юм? Үшөө юун болооб?

— Муухайл юумэ хөөрэлдэнэ даа. Нөөхи тагнуул-магнуул гээшэнь бэшэ аал даа. Партизануудай штабые арестовалха, үгы хэхэ. Штабынь тэндэ, Сэлэнгын саана, ой модон соо байдаг. Манзан шэрээтэ бэеэрээ ябажа, тэрэ газарыень тодорхойлһон юм байна. Большевик Митыбые һалгааха, «кончать надо» гэлдэнэ. Улаантаниие үгы хэбэл амархабди гэлдэжэ, ород буряадаар олон табые хөөрэлдэн, хүдэлмэришэн, таряашанай гүрэндэ хайшан гэжэ хоро ехээр хүргэхэмнайб гэһэн ёһотой дайсад байһанаа үнэхөөр гэршэлнэл даа, — гээд, Бадма саанаһаа дураа ехээр гутангяар хэлэнэ.

— Зай, ойлгосотой. Тиимэ байха ёһотой. Ходо хэлэгшэ һэм... Һэримжэтэй байха. Штабай байрыень мэнэ гэһээр урилха...

— Митыб ахай, бидэ нэгэ һанамжа дурадхалтай һэмди. Тэрэнээ тайлбарилха дуратайбди... Ленин багшын дүрэ зурагай урда шахаа тангариг үгэһэн зомди, — гэжэ Бата аргагагүй этигэл найдабаритайгаар хэлэбэ.

— Ямар һанамжа дурадхал.

— Шульцые бариха гэһэн.

— Штабта, штабта хэлсэхэбди, хөөрэлдэхэбди, баталхабди... — гэжэ Митыб ехэ яаралтайгаар дуугараад, ябаха тээшээ түхеэршэбэ...

Совет засагай харшан дайсан барон Унгернын зарим арьергард сэрэгүүд Сэлэнгын Бүхэн шадар 1921 оной зун ерэбэ. Эндэхи хүсэнэйнь эзэн ноёниинь полковник Шульц. Унгернын солдадууд, илангаяа арьяатан хара дивизиин сэрэгүүд аймшагтай ааша гаргажа, Сэлэнгын ород, буряад зониие тоножо, дээрмэдэжэ захалаа бэлэй. Нэгэ иимэ муухай ушар болоһон юм. Гансахан үнеэтэй, тон үгытэй Матвейтэн гэжэ ород айл байһан. Тэрэнэй газар уһан дээрэхи ганса үнеэеынь абаха гээд хэдэн унгернынхид ерэбэ. «Ганса үнеэтэйб, хул муутайб, империалис дайнда шархатаһан хүм, дайнай инвалид хүн гээшэб, аяар табан үхибүүтэйб, намайе хайрлажа, ганса үнеэеым бү абыт» гэжэ гуйхын ехээр гуйхадань: «Империалис гээ хадаа улаан хүн байгаа ёһотойш» — гээд, сагаан офицер наганаар гэдэһэ руунь буудажархёо бэлэй. Тиигээд һэнгэргүй ганса үнеэеынь туугаад ябашоо һэн. Матвей хэдэн хоногто аймшагтай ехээр зобожо, ёоло ёолоһоор байтараа, һүүлдэнь наһа барашоо бэлэй. Табан үхибүүд эсэгэшьегүй, һүшьегүй, хооһон үлэшэһэн байгаа...

Митыб ахатай нөөхи уулзаһанһаа хойшо хэдэхэн хоноод байхада, Бадма Бата хоёр Бүхэн шадар бии боложо, ехэ нюуса хэрэгээр полковник ноён Шульцтай уулзаха арга бэдэрбэд. Хоёр хүбүүдэй бэень хүбшэргэеэ шанга татуулһан номо һаадаг мэтэ, эрид шууд эршэтэй болонхой. Тиингүй арганьгүй. Тэрэ хоёрой нангин һанамжа дурадхалынь тэрэ зандаа шахуу партизан отрядуудай штабаар ба талагдаа ха юм. Даалгабари бэелүүлхэ хэрэгтэй. Энээнһээ үлүү юумэн дэлхэй дээрэ тэдэнэртэ үгы хэбэртэй.

— Энээнээ дүүргээгүй һаа. амидышье ябаһанай хэрэггүй, — гээд, Бадма тобшохон аад, эрид шууд дүн хэнэ.

— Ами наһаараа, улаан голоороо сасуулжа, энэ хубисхалта үүргэеэ дүүргэхэ ёһотойбди, — гэжэ Бата баһал сухаришагүй зоригтойгоор харюусана.

Үнэн дээрээ Манзан шэрээтын шабинарта тиимэ хүндэ хүшэр хаалта боолто байбагүй ха. Орохо газартаа орожо, хэлэхэ үгэеэ хэлэбэ.

— Дээдэ түрэлтэ полковник, Танда бидэнине манай ехэ багша, Манзан шэрээтэ эльгээгээ,—гээд, хоолойгоо бүри аалихан болгожо эхилнэ. — Манай багша Манзан шэрээтэ ламахай тантай, «Дээдэ түрэлтэ» ноён полковнигтой эрхэ бэшэ уулзахам гэжэ, тусгаар шухала нюуса хэрэг гараа гэжэ тон ехэ захяа һэн. Паар мори, повозко тэргэ бидэнтэй эльгээгээ. Манзан шэрээтэмнай буртаг ой соо танине хүлеэжэ байна, — гэжэ Бадма Бата хоёр бэе бэеынгээ урдань оролсон, үгэ үгэеэ булялалдан, айхабтар үнэн шаби ёһоор айладхан хэлэжэрхибэ.

— Хорошо, молодцы, верные помощники, лучшие шабинар... Шэрээтэ Манзан — большой, умный лама. Вы, мои юные друзья, получили от него все хорошее, все лучшее...

Хоёр паар моритой тэргэ наяржал ябана. Хуа тооһон бурьяна. Повозко соо ноён полковник Шульц бүдүүрхүүгээр налайнхай. Хоёр тээнь нэгэ нэгэ солдат һуунхай. Бэеэ хуряагаад, айхабтар гадайнхайнууд. Боожыень хоёр хүбүүд — Бадма Бата хоёр баринхай. «Нэрэтэй түрэтэй хүн гээшэ хаб. Тиимэшье байнгүй яахабиб —полковник, барон Унгернын туһалагша. Манзан шэрээтэ лама өөрөө уулзахаяа ерээ. Хүлеэжэ байна. Ехэ хэрэг гараһан байха. Бүри үнэтэй, бүри шухала мэдээ абажа болохом бэшэ гү? Тиибэл, барон Унгернда нарочна ябуулхаб» гэжэ доторoo бодоод, полковник хамар дорохи тэбхэрхэн шарахан һахалаа шэмхэн эльбэжэ, ехэ дорюун янза гарган һууна. Хоёр сагаан солдадай сэдьхэл соо хогоосон, гансал ноёной урда һүгэдэнэ, тэрэнэй ами хамгаалжа, хэнииешье алажархихадаа болохо ха. Тиимэл хадаа мүнөө хүрэтэрөө унгернынхинтай нүхэсөө юм бэшэ аал даа. Бадма, Бата харюусалгаяа мэдэрэн, шулуун зүрхэ зүрхэлэн ябанад. «Полковнигые бэлэхэнээр арестовалха», «Энэ ноёниие хазагад гүүлэнгүй бариха» — гээд хэн хэнэйнь зосоо нюусаар эбжэгэнээд абана.

Бүтүү ойтой түглэ тойроод, буртаг соо орожо ябахадны, улаан дэгэлтэй, торгон орхимжотой хүн модонуудай забһараар харагдахадал гэнэ. Ноён полковник тэрэниие харахадаа, бүри налайһаар налайжа, һанаа сэдьхэлээ амаршаба. Хатартаа халаад ябаһан моридой арай шамайхан тогтоходонь, хоёр хүбүүд мэтэр түргэн һүрэжэ буушаба. Тэрэ доронь хэдэн гар буутай хүнүүд эндэ тэндэһээнь, модонуудай саанаһаа мэдэгдэнгүй гүйлдэжэ ерээд, повозко соохи гурбаниие үрсэгэнүүлэн ходо татажа абаад, революционно хуулиин ёһоор бариба. Тиихэдээ «гараа үргэгты, бү хүдэлэгты» гэһэн дорюун захиралта үгэнэд. «Сволочи, изменники» гээд ноён полковник уралаа зууна, нидхэеэ буулгана. Улаан дэгэлтэй, торгон орхимжотой хүмнай ламаар хубсалжа, бэеынгээ газаа байдал хубилгаһан Митыб ахай байба. Арестовалагдаһан гурбанай хажууда ерэжэ, Митыб Данжуров иигэжэ сухалтайгаар хэлэбэ: «Зай, полковник Шульц, хэниие һалгааха гэһэн аад, хэн һалашаба гээшэб? Юун гэжэ хэлэхэбта, полковник?» Доошоо хараад, ноён полковник юушье дуугараагүй һэн.

Партизан отрядуудай штабта ноён полковник Шульцые, тэрэнэй ами сахигша хоёр солдадые асархадань, Унгернын иргашан, тагнуулшан боложо бэеэ худалдаһан Манзан шэрээтэ асарагдажа, доошоо газар гэтээд, маани уншан, эрхиеэ дэмы һубарюулжа һуугаа һэн. Иихэдээ нүгэлөө наманшалан, арбан сагаан буян олохо гэһэн байгаа ха.

Ленин багшын хүндэтэ дүрэ зурагай урда үгэһэн нангин тангаригаа Бадма Бата хоёр иигэжэ нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэһэн юм. Эдэ хоёр залуухан партизанай алдарта габьяае тэмдэглэһэн хубисхалта штабай приказ партизан отрядуудай дундуур суурхашоо бэлэй...

СПОРТ — Спорт — СПОРТ

ШАНГА ТУЛАЛДААН БОЛОБО

Волейболоор республикын түрүү һуури эзэлхын түлөө ээлжээтэ мүрысөөн Ленинэй орденто мяха-консервын комбинадай спортын зал соо эхилбэ. Республикын спортын бүлгэмүүдэй эрэшүүлэй болон эхэнэрнүүдэй суглуулагдамал команданууд тус мүрысөөндэ хабаадалсана. Бүхы команданууд муу бэлэдхэлтэй байна гэжэ волейболой талаар мэргэжэлтэд тоолоно. Гэбэшье мүрысөөн эхилжэ, спортсменууд түрүү һуури эзэлхын тулада бүхы шадалаа элсүүлээ.

Эхэнэрнүүдэй табан команда нэгэ бүлэг боложо наадаа, харин эрэшүүлэй долоон команда хоёр бүлэгтэ хубаарһан байна. «Забайкалец», «Урожай», «Спартак» нэгэдэхи бүлэгтэ, «Труд», «Динамо», ЛВРЗ-гэй болон багшанарай институдай спортын клубууд хоёрдохи бүлэгтэ наадаха болобо.

Багшанарай институдай болон «Урожай» бүлгэмэй волейболистканууд эхэнэрнүүдэй командануудай дундаһаа эгээн түрүүлэн наадаанай талмайда гараба. Хүдөөгэй «Урожай» бүлгэмэй эхэнэрнүүд нёдондо жэлдэ республикын чемпионой нэрэдэ хүртэһэн байгаа ... жэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Наадаанай түрүүшын шатада үнгэрэгшэ жэлэй чемпион 12:15 тоотойгоор багшанарай институдай волейболистнуудта шүүгдээ. Гэбэшье «Урожай» командынхид хоёрдохи шатада эмхитэй һайнаар наадажа 15:6 тоотойгоор шүүжэрхёо. Иигэжэ «Урожай» команда эсэсэй дүн гаргахада 3:2 тоотойгоор шүүһэн байба. «Спартагай» ... нэрнүүд авиационно заводой волейболистнуудтай уулзажа, 3:... тоотойгоор илажа гараа.

Наадаанай хоёрдохи удэр «Урожай» болон «Труд» команданууд эгээн түрүүлэн талмайда гараба. Шанга тулалдаанай эсэстэ Захааминай волейболисткануудые 3:1 тоотойгоор «Урожай» командые шүүһэн байна. Захааминай командын капитан Нина Ши... шадамар бэрхээр наадажа, олон очко командадаа асараа. Мүн ... командын спортсменка Таня ...рисова һайн бэлэдхэлтэй байһанаа эндэ харуулаа.

Мүнөө наадан үргэлжэлһээр.

Н. ИВАНОВ.

Кино

ШУҺАГҮЙ ДАЙН ТУХАЙ

Манай республикын кинотеатрнуудта «Цитадель» харюу үгэнэ» гэһэн уран һайханай фильм гаража эхилээ. Тэрэ хадаа болгар фильм.

... Шоссе харгыгаар нэгэ машина шуумайжа ябана. Гүрэнэй аюулгүйн комитедэй тусхай даабаряар эльгээгдэһэн майор Петр Хариев тэрэ машина соо һуунхай. Хойноһоо мүрөөрөө мүшхүүлээшье һаа, Хариев өөһэдынхидтөө хүрэжэ ерэхэдээ, Болгариһаа хилын саада тээ «Цитадель» гэжэ нюуса организацида шпионойнь эльгээһэн бэшэг асараа. Тэрээн соонь шухала мэдээнүүд байгаа.

Иимэ уэзгдэлтэйгөөр шэнэ фильм эхилнэ.

Яажашье һаань, агентыень бариха, «Цитадель» тээһээ гүрдэлгэ зайлуулха хэрэгтэй. Петр Хариев энэ хэрэгые өөрөө даажа абана. Аюултай юумэн гэжэ мэдээдшье байгаа һаа, орхихо аргагүй ааб даа. Агент хадаа «Фольксваген» маркын машинатай гэжэ мэдэхэһээ бэшэ юумэ үгы юм. Олон хүн иимэ машинатай, тиимэһээ агентые элирүүлхэ хэрэгтэ ехэ саг гараба. Тиигэжэ Иван Болярский гэгшэдэ һэжэг тудаба.

Болярский хадаа худалдаа наймаанай ехэ тушаал эзэлһэн байба. Тэрэ хүн иимэ юумэндэ оролсохогүй гэжэ һанаашье һаа, бүхы һэжэглэл тэрээндэл бууна. Пётр Хариев эсэхэ сусахые мэдэн гүй, үдэр һүнигүй хүдэлнэ. Хажуу тээшээ халта һарюу гэшхээ һаа, хосороо гэжэ тэрэ шэбшэнэ. ...сан мэхэтэй. Тиимэһээ Хариев ... һэргэг байдал сахин, Болярский өөрынгөө туһалагша «Харсага»... уулзаад хөөрэлдэжэ бай... дань шагнажа, ехэ ... мэдэжэ абана. Болярский «Фольксваген» машиныень эрин ... хэдэнь, тэрэнь үгэнэгүй. Хэн ... мэдэгдэхэб гэжэ айгаад, ма... надаа һуун, саашаа түргөөр ... нилбо. Харин «Харсага» он... харгыгаар, модон соогуур ари... гэжэ ябаһаар, Хариевые хоо... жархёод, хойноһоонь ерэжэ со... бо. Тэдэ хоёр хам оролсон, ... тэрээн носолдобо. Тиигээд «Хар... гань» гүнзэгы нүхэ руу уна... үхэбэ.

Иигээд лэ Балярскиие ба... хэрэг гараба гээшэ. Энэ хүн ... ды олон жэл соо нюуса ... нүүдые хилын саада тээ эль... дэг байһан байгаа бшуу. Хар... хилын саада тээ гаража яба... баригдаһан хүн болон, нэгэ ка... ра соо Болярскитай һуужа, ... юумэ мэдэбэ Майор Хариев ... һалагшань—«Харсага» боло... «Цитадель» гэжэ организаци... аюулгүй болгохо гэһэн даа... абажа, ондоо гүрэндэ оробо.

Фильмын сценари үнэн бол... ушарһаа үндэһэлэгдэн бэшэ... һэн юм. Тиимэһээ хаража ... да һонирхомоор, үнэншэмөөр...

Аха дүү болгар кинематогра... фистнарaймнай буулгаһан фил... манай республикын харагша... яһала һонирхогдохо байха аабза.

Б. ХАЛМАТОВА.

Хилын саанаһаа — радио · телефон · телеграф

Совет фильмдэ тусхай шан олгогдобо

ЖЕНЕВЭ. (ТАСС). 26 ороной 160 уран һайханай, баримтата болон мультипликационно фильм Ньон хотодо (Швейцари) болоһон кинофестиваль дээрэ харуулагдаа.

Узбегэй ССР-эй киногой ажал ябуулагшад кинофестиваль дээрэ хүндэтэ айлшад боложо ошоо. Тэдэнэр фестивалиин жюрин үзэмжэдэ дүрбэн баримтата фильм харуулаа. Тэдэнэйнь нэгэн—«Малшанай үдэр бүриин хэрэгүүд» гэһэн фильм баримтата фильмүүдэй уласхоорондын федерациин тусхай шанда хүртөө.

Шухала алхам

КОЛОМБО. (ТАСС). Үнэтэ шулуунуудай гүрэнэй корпораци Цейлондо эмхидхэгдэжэ, ажалаа эхилээ. Үнэтэ шулуунуудые орон дотор, мүн хилын саана худалдаха хэрэгые энэ эмхи хинаха юм. Корпораци жэлдээ 300 миллион рупи эрьесэтэй байхаар багсаагдана. Шэнэ байгуулагдаһан корпорациин гол зорилго хадаа үнэтэ эдлэл, шулуунуудые хуули бусаар хилын саана гаргалгатай тэмсэл болоно.

Сүүд дахинаа хойшолуулагдаа

НЬЮ-ЙОРК. (ТАСС). Ноябриин 1-дэ эхилхэ Анджела Дэвисэй сүүд дахинаа хойшолуулагдаа. Даб дээрэ 3 хоногоор хойшолуулагдаа гэжэ мэдээсэгдэнэ. Ушар юуб гэхэдэ, Лос-Анджелес хотодохи тэрэнэй байрые нэгжэхэдээ, ФБР-эй агентнүүд Анджела Дэвисэй хубиин бэшэгүүдые абаһан байгаа. Мүнөө тэдэ бэшэгүүдыень Анджела Дэвисэй сүүдэй «хэрэгтэ» нэмэлтэ болгоо бшуу. Анджела Дэвисэй адвокадууд тэдэ бэшэгүүдыень «хэрэгһээнь» зайлуулха тухай эрилтэ табинхай. Үндэһэ яһанай илгаа гаргадаг зоной шэбээлһэн Марин гэжэ графствада Анджела Дэвисэй хэрэг харагдаха байһанаа болюулагдаа. Сан-Франциско хотодо эхилхэ тухай адвокадуудай эрилтэдэ сүүд үшөө харюу үгөөдүй гэжэ американ газетэнүүд һануулна.

МАРТАГДАҺАН АМЕРИКАНЕЦУУД

НЬЮ-ЙОРК. (ТАСС). Манай хотын хэдэн зуун хүн зон хахад жэлһээ үлүү хугасаа соо ажалгүй байна. Тиимэһээ гүрэнэй зүгһөө туһаламжа абаха һанаатай үдэр бүри үлэн хооһоор ээлжээнүүдтэ байжа гараха баатай болоно. Тэдээндэ ямаршье медицинскэ туһаламжа үзүүлэгдэнэгүй. Флоридо штадай Ла-Белл хотоһоо абтаһан иимэ удхатай бэшэг «Нью-Йорк таймс» газетэдэ толилогдобо. Энэ бэшэгые эльгээһэн хүн нэрэ, обогыемни бү дурдагты гэжэ гуйна. Ушар юуб гэхэдэ, саг үргэлжын ажалгүй хүдөө ажахын хүдэлмэришэн тула өөрөөшье, нүхэрнишье Ла-Белл хотодо ажал хүдэлмэри оложо шадахаяа бүришье болихо гэжэ айна бшуу.

Ла-Белл хотын район шадархи сезонно хүдэлмэритэй хүн зоной хуби заяан Америкын урда зүгэй үдэр бүриин ажалда ябадаг хүлһэншэдэй хуби заяанһаа илгаагүй гэжэ бэшэгэй автор заана.

Хүшэр хүндэ эрхэ байдалда ороһон американецууд тухайгаа түрэ засагнай огто мартажархинхай. Ургаса хуряалгын үедэл эндэхи хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэд фермэнүүдэй ажахыда хүдэлжэ, хоолойгоо тэжээхэ арга олодог байна.

Индо-пакистанай хилэ дээрэ

ДЕЛИ. (ТАСС). Инди, Пакистанай хилэнүүдэй элдэб секторнүүдтэ буудалдаан боложо үргэлжэлһөөр гээд Индиин ПТИ агентство мэдээсэнэ. Пакистанай тала Индиин Агартала, Камалапур болон бусад хотонуудые ехэ буунуудаар буудаа. Нютаг хүн зоной дундаһаа алуулагшад бии. Ниитын байшангууд, байрын гэрнүүд һандаргагдаа.

КАРАЧИ. (ТАСС). Зүүн Пакистанай Силхет ба Динаджпур округуудай хилэ шадарай һууринуудта Индиин хоёр рото ноябриин 1-дэ добтолоо гэжэ АПП агентство, Пакистанай радио мэдээсэнэ.

Алуулһан, шархатаһан хүнүүд бии.

ЛЭЙРД УРДА ВЬЕТНАМ ОШОБО

ВАШИНГТОН. (ТАСС). США-гай оборонын министр Лэйрд ноябриин 2-то Урда Вьетнам ерэбэ.

Сагаан башанда болоһон пресс-конференци дээрэ үгэ хэлэхэ зуураа, Пентагоной сэрэгэй түсэбүүдые элсүүлгэдэ тон шухала удха шанартай «хариин туһаламжа» тухай хуулиин проектые сенадай буруушааһан ушарые оборонын министр шүүмжэлһэн байна. «Бусад оронуудта сэрэгэй туһаламжа хүргэхэ тухай, тэрэшэлэн сэрэгэй түхеэрэлгэнүүдые худалдаха программые хороохо тухай шиидхэбэри ехэл таагүй сагта абтаа» гэжэ тэрэ хэлээ.

Хариин оронуудта сэрэгэй туһаламжа болгон мүнгэ һомололгые һэргээхэ тухай эрилтэ Лэйрд конгрессэй урда табяа. Тиигээгүй һаа, США-гай Зүүн-Урда Азида нэбтэрүүлжэ байгаа «Гуамска доктрино» гэдэгые бэелүүлэлгэ хохидохо гэжэ тэрэ мэдүүлээ.

Урда Вьетнамда туһаламжа болгогдон һомологдодог мүнгэ зөөри конгрессэй шиидхэбэридэ хабаагүй, юуб гэхэдэ, тэдэ һомололгонууд Пентагоной бюджедээс гаргашалагдана гэжэ Лэйрд мэдүүлээ.

Лондоной центртэ бомбо тэһэрбэ

ЛОНДОН. (ТАСС). Октябриин 31-нэй һүни бомбо тэһэржэ, Англиин ниислэлэй түбэй районниие доһолгоо. Энээнһээ шалтагаалжа хүнэй гэмтэл болоогүйшье һаань, парламент шадар байдаг танкова полкын штабай байшанда материальна горитой хохидол ушаруулагдаа.

Полициинхид тэһэрэлгын шалтагаан мүрдэжэ эхилбэ.

Зүүн Пакистанай улад зон Инди руу зугадан орожо үргэлжэлһөөр. Тусхай баримтануудай ёһоор, иишэ зугадан ороһон хүнүүдэй тоо 10 миллиондо хүрөө. Үдэр бүри Пакистанай 40 мянган хүн хилэ нэбтэрэн ороно. Баруун Пакистанай армиинхидай Зүүн Пакистанай улад зониие харшалан зобооһонһоонь энэ болоно.

Зугадан ерэгшэдые байлгахын тулада Индиин засагаархид лагерьнуудые бариха ушартай болоо Эдеэ хоолоор, хубсаһа хунараар хангахын тулада Индиин правительство бүхы хэмжээ абажа байнхай.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Индо-пакистанай хилэ дээрэ.

ТАСС-ай фотохронико.

Англиин сэрэгүүдэй хорото хэрэгүүд

ЛОНДОН. (ТАСС). Лондондерриин үйлсэнүүдтэ болоһон хүлгөөнэй үедэ Англиин сэрэгэйхид нютаг зондо эсэргүүгээр «Си-Эс» гэжэ хорото газ хэрэглэһэн, шэрэ будагуудтай холигдоһон уһа хаяһан, резинэ һомоор буудаһан байна.

Англиин сэрэгүүдэй нютаг зондо хэрзэгыгээр хандаһан ушарһаа уламжалан, һүүлэй арбан хоногой туршада Ольстерто 20 хүн үхөө, хэдэн арбаад хүн шархатаа.

ИНДИРА ГАНДИИН МЭДҮҮЛГЭ

ЛОНДОН. (ТАСС). Албанай хэрэгээр Лондон ерээд байһан Индиин премьер-министр Индира Ганди Пакистан Инди хоёрой хилэ дээрэ тохёолдоһон байдалаар ехэтэ һанаагаа зобожо байһанаа элирхэйлээ. «Инди Пакистанда добтолоогүй, добтолхошье һэдэлгэ хэнэгүй»,—гээд Индиин премьер-министр мэдүүлээ. Индиин газар нютагуудта ерээд байһан 9 миллион Зүүн Пакистанай хашагдан тэрьелэгшэдые эхэ орондонь бусааха арга олгохын түлөө ябуулга хэнэбди гэжэ тэрэ хэлээ.

Хариин журналистнуудай ассоциациин үмэнэ үгэ хэлэхэ зуураа, баруунай хэдэн оронуудаар мүнөө айлшалһан ушарайм гол зорилго хадаа Инди, Пакистанай хилэ дээрэ тохёолдоһон байдал тухай үнэн зүб мэдээнүүдые дамжуулалга болоно гээд Индира Ганди тэмдэглээ.

Ороной экономическа байдал тушаа тогтохо зуураа, энэ талаар Инди зарим тэды амжалта туйлаа, ороной хүн зоной байдал һайжарна гэжэ премьер-министр мэдүүлээ. Түүхэдэ түрүүшынхеэ Инди доторойнгоо хэрэглэмжын ороохо таряа гүйсэд хүрэхөөр хуряан абадаг болоо гэжэ Индира Ганди хэлээ.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда: «Эко... мическа пропагандын шу... шата» — түрүү бэшэг. «Окт... риин хубисхалай хүндэлэл... һэн ниитэ гаршаг доро инфор... цинууд. КПСС-эй Буряадай об... мой III пленумһээ тоосоон.

Хоёрдохи хуудаһанда: КПСС-... обкомой III пленумэй тоосоо...

Гурбадахи хуудаһанда: «... хозниуудта — пенси» — В. ... гутова болон Я. Шишмаре... статья. АПН-эй материалнуу... Хилын саанахи һонинууд.

Дүрбэдэхи хуудаһанда: Б. ... нинэй фоторепортаж. Спортын ... нинууд.

Сэнхир экран

МОСКВА ХАРУУЛНА:

18.05 — «Бэдэрэлгэ» ... телеальманах. 18.35 — ...тын дамжуулга. Эндэ Евро... оронуудай кубогта хүртэхы... лөө эхилһэн наадаанда «Ди... мо» (М) — «Экскишехир...» (Турци) командануудай наа... дамжуулагдаха. 2. Евро... чемпионой кубогта хүртэх... түлөө эхилһэн наадаанда ЦСК... — «Стандард» (Бельги) ... мандануудай наадан харуу... даха. 20.05 — «Почтовый ... ман» гэһэн уран һайх... фильмын нэгэдэхи серинь ... жуулагдаха.

УЛААН-ҮДЭ ХАРУУЛНА: 21.25 — «Хүдөө нютагай ажа... шад» гэһэн дамжуулга. 21... — телепанорама. 22.15 — «Эх... ран» гэһэн телесборник.

Редактор **Ц. Ц. ЦИБУДЕЕВ.**

Манай адрес, телефонууд

г. УЛАН-УДЭ, ул. Ленина, 35. Телефоны: редактора—54-54, приёмная — 54-93, зам. редактора — 68-08, зам. редактора — 62-62, ответ. секретаря — 50-52, зам. ответ. секретаря—66-78, отделы: партийной жизни—60-91, сельского хозяйства—64-38, 63-86, пропаганды и агитации — 56-23, промышленности и строительства—61 35, советского строительства и быта—69-58, культуры и школ—60-21, писем и рабселькоров—67-81, информации—34-05, общественная приёмная—56-62, машинное бюро — 57-63, фотолаборатория — 33-61.

Н-03662. Захак № 10...